

Ortaokul ve Lise Dönemindeki Öğrencilerin Sosyal ve Duygusal Öğrenme Becerilerinin Gelişimi İçin Ebeveyn Yeterlikleri¹²

Parental Competencies for the Development of Social and Emotional Learning Skills of Secondary and High School Students

Cihan KILIÇ , Uzman, Yıldız Teknik Üniversitesi, cihankilic88@gmail.com

Mine ÇELİKÖZ , Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, mcelikoz25@gmail.com

Geliş tarihi - Received: 4 Haziran 2024

Kabul tarihi - Accepted: 26 Ağustos 2024

Yayın tarihi - Published: 28 Ağustos 2024

¹ Bu araştırma 2. yazar danışmanlığında 1. yazarın "Ortaokul ve Lise Dönemindeki Öğrencilerin Sosyal ve Duygusal Öğrenme Becerilerinin Gelişimi İçin Ebeveyn, Öğretmen ve Okul Yeterliklerinin Belirlenmesi" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

² Bu araştırmanın bir kısmı International Marmara Social Sciences Congress, (Kocaeli, Türkiye, 15 - 16 Aralık 2023)'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Kılıç, C. ve Çeliköz, M. (2024). Ortaokul ve lise dönemindeki öğrencilerin sosyal ve duygusal öğrenme becerilerinin gelişimi için ebeveyn yeterlikleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 1996-2030.* DOI. 10.51460/baebd.1495950

Öz. Bu araştırmada, ortaokul ve lise döneminde öğrenim gören öğrencilerin sosyal ve duygusal öğrenme becerilerini geliştirmek için ebeveynlerde bulunması gereken yeterliliklerin ve ebeveynlerin bu yeterliliklere ilişkin mevcut durumun belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama modeliyle yürütülmüştür. Alan yazından ebeveynlerle ilgili yeterlilik ifade edebilecek 30 farklı durum tespit edilmiştir. Bu 30 farklı durum 8 alan uzmanının görüş ve önerilerinden geçirilmiştir. Elde edilen görüş ve öneriler doğrultusunda, 94 Sosyal ve Duygusal Öğrenme (SDÖ) ebeveyn aday yeterlik göstergesi CASEL SDÖ yeterlikler çerçevesi temelinde 5 boyutta oluşturulmuştur. Oluşturulan bu maddelerin, kapsamını, dil geçerliliğini ve SDÖ yeterlilik göstergesi bakımından uygun olup olmadığının incelenmesi için 49 uzmandan oluşan çalışma grubunun görüşlerine sunulmuştur. Buna göre *Öz farkındalık* boyutunda 14, *Öz yönetim* boyutunda 22, *Sosyal Farkındalık* boyutunda 10, *Sorumlu Karar Verme* boyutunda 12, *İlişki Becerileri* boyutunda 16 olmak üzere toplamda 74 göstergeden oluşan *SDÖ Ebeveyn Yeterlikleri Formu* oluşturulmuştur. Hazırlanan form araştırmanın ikinci çalışma grubu olan 457 ebeveynye uygulanarak mevcut durum belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre her boyutta ebeveyn SDÖ yeterlikleri "çok yeterli" düzeyde bulunmuştur. Ebeveynlerin yaş ve eğitim düzeylerine göre; SDÖ yeterlik ortalamalarının ebeveynlerin yaşları ilerledikçe düşüş gösterdiği, eğitim düzeyine göre ise anlamlı bir ilişki olmadığı sonuçları elde edilmiştir. Araştırmada temel öneri olarak; ortaokul ve lise döneminde çocuğu olan ebeveynlere, sosyal ve duygusal öğrenme yeterliklerine uygun yaklaşımları benimsemeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal ve duygusal öğrenme, Lise ve ortaokul öğrencileri, Ebeveyn, Yeterlik.*

Abstract. This research aims to determine the competencies that parents should have to improve the social and emotional learning skills of students studying in middle school and high school and the current situation of parents regarding these competencies. The research was conducted with the survey model. From the literature, 30 different situations that could express competence regarding parents have been identified. These 30 different situations were evaluated by the opinions and suggestions of 8 field experts. In line with the opinions and suggestions obtained, 94 IBL parent candidate competency indicators were created in 5 dimensions based on the CASEL IBL competency framework. These created items were presented to the opinions of a working group consisting of 49 experts to examine their scope, language validity and whether they were appropriate in terms of the IBL proficiency indicator. Accordingly, the SDQ Parent Competencies Form was created, consisting of 74 indicators in total: 14 in the Self-awareness dimension, 22 in the Self-management dimension, 10 in the Social Awareness dimension, 12 in the Responsible Decision-Making dimension, and 16 in the Relationship Skills dimension. The current situation was determined by applying the prepared form to 457 parents, the second study group of the research. According to the findings, parental IBL competencies in every dimension were found to be at a "very sufficient" level. According to the age and education level of the parents; It was found that IBL proficiency averages decreased as the age of the parents increased, and there was no significant relationship with the level of education. As a basic suggestion in the research; Parents who have children in middle school and high school are recommended to adopt approaches appropriate to their social and emotional learning competencies.

Keywords: *Social and emotional learning, High school and middle school students, Parents, Competence.*

Extended Abstract

Introduction. Studies on social and emotional competencies in education and psychology have shown that social and emotional skills are learnable and teachable. In this situation, an umbrella concept such as Social and Emotional Learning (SEL) was needed to address the development and learning of concepts such as emotional intelligence, social and emotional competence and social skills (Erkman et al., 2019). In the SEL report prepared by TÜSİAD (2019), opinions were expressed that the development of these skills should continue throughout life, starting from early childhood within the family (Erkman et al. 2019). Families, especially parents, are the primary socialization agents and significantly impact on how children perceive themselves and define who they are (Socha, 2009). Since they are the "child's first teacher", they are effective in forming social and emotional skills (Bridges et al., 2012). The quality of these skills is closely related to parent-child interaction (Bayraktar, 2007). Although it is known that SEL skills are important skills today (Erkman et al., 2019; Kılıç, and Çeliköz, 2023; ASPEN, 2018; UNESCO, 2021, Weissberg et al., 2015), it is seen that children do not have these skills at a sufficient level (Durlak, et al. 2011, OECD, 2017a, 2017b).

The research aims to determine parental competencies to improve the SEL skills of secondary and high school students and to reveal the level of parents' competence in terms of some variables. In this regard, answers were sought to the following research questions:

Students in middle school and high school;

1. What are the parent competencies for SEL skills?
2. What is the level of SEL competence of parents towards their children?
3. Do parents' SEL competencies towards their children differ in terms of age?
4. Is there a significant relationship between parents' SEL competencies and education levels of their children?

Method. A general survey model was used in this research. In the research, firstly, a comprehensive literature review was conducted on the subject of SEL. In the light of the examined sources, various situations in which parental competencies can be determined have been identified. In the next stage of the research, opinions and suggestions on qualification determination were received from 8 experts in the fields of early childhood education, classroom education, child development, guidance and psychological counseling, and educational programs and teaching. During the interviews, opinions and suggestions were received about whether the candidate qualification items could be determined from the situations conveyed, the situations that needed to be corrected in terms of scientific scope, and the basic reference sources that could be used in the future process of the research. Accordingly, it was decided to use the IBL Competency Framework developed by CASEL (2020) for the theoretical structure of the competencies to be prepared. This framework approach consists of five core competency areas: self-management, self-awareness, social awareness, relationship skills and responsible decision-making. For the prepared competency items, each of these competency areas was determined as a dimension, and the items were accepted as "competence indicators".

Two different working groups were formed in the research: the Expert Working Group and the Parent Working Group. The Expert Working Group, in order to determine the SEL competencies of parents for their children (for Sub-goal 1); The Parent Working Group was established to reveal the

level at which parents have these competencies in terms of some variables (for the 2nd, 3rd and 4th Sub-goals).

Results. In the research, parental competencies to improve their children's social and emotional learning skills were determined. In the competency determination phase, the components in the core competency framework of CASEL (2020) were taken as reference. CASEL (2020)'s SEL components were accepted as dimensions for competencies, and the determined parent competency indicators were created under these five basic competencies.

The first result obtained in the research is the SEL Parental Competence Indicators, which consist of 74 valid and reliable indicators. SEL Parent Competencies consist of 14 competency indicators in the self-awareness competency area, 22 in the self-management competency area, 10 in the social awareness competency area, 12 in the responsible decision-making competency area, and 16 in the relationship skills competency area.

Another result of the research is to determine the current competencies of parents in terms of their children's SEL skills. According to the findings, the competencies of the parents are at a level that can be called "completely sufficient" both in terms of each of the 5 sub-dimensions and in terms of total competency. According to this result, parents are significantly conscious and equipped in terms of their children's development of SEL skills.

The final result of the research is to determine the differentiation of parents' current competencies according to age and their relationship with education level in terms of their children's IBL skills. The conclusion reached according to the age variable is that the competence levels of parents differ according to their age. As parents get older, their proficiency in SEL skills towards their children decreases.

Discussion and Conclusion. There are many national and international qualification frameworks prepared from different perspectives (Alan, 2019; MEB, 2017; Karslı and Güven, 2011; Lang and Evans, 2006, Şişman, 2009). Among these competency frameworks, there are frameworks that address knowledge, skills, attitudes and values (European Commission, 2013; MEB, 2017) as well as competencies that specify performance indicators (Danielson, 1996; Lang and Evans, 2006).

The competency indicators prepared within the scope of this study reflect the knowledge, skills, attitudes and values of parents. It also consists of measurable and observable proficiency indicator items. For this reason, parents' SEL competencies for their children have been brought to the literature in a concrete and observable way.

The more parents know about child development and positive parenting practices, the more knowledge they have to support their children's social and emotional competencies (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2016). In addition, parents' attitudes towards their children; It affects the psychological and social development of children (Toktamış, 2008), and accepting and supportive attitudes positively affect social and emotional skills (Yükçü, et al., 2021).

Giriş

Eğitim ve psikoloji alanında sosyal ve duygusal yetkinliklerle ilgili yapılan çalışmalarla sosyal ve duygusal becerilerin öğrenilebilir ve öğretilebilir beceriler olduğu anlaşılmıştır. Bu durum üzerine duygusal zeka, sosyal ve duygusal yetkinlik ve sosyal beceriler gibi kavramların gelişmesi ve öğrenilebilmesi durumları üzerine *Sosyal ve Duygusal Öğrenme (SDÖ)* gibi bir çatı kavrama ihtiyaç duyulmuştur (Erkman vd., 2019). Günümüzde kavramsal olarak gelinen noktada; Sosyal ve Duygusal Öğrenme; duyguları tanımak ve yönetmek, başkalarını önemsemek ve onlarla ilgilenmek, olumlu ilişkiler kurmak, sorumlu kararlar almak ve zorlu durumları etkili bir şekilde ele almak için yetkinlikler kazanma süreci olarak ifade edilmektedir (UNESCO, 2021). Dolayısıyla sosyal ve duygusal öğrenme; davranışların, bilişin ve duyguların sentezini ifade etmektedir (Zins ve Elias, 2004).

Sosyal ve duygusal becerilerin öğretimi, empatik, şefkatli, başarılı, yardımsever olma gibi kazandırdığı pek çok olumlu özellik sayesinde öğrencilere ve topluma çarpan etkili kazanç sağlamaktadır. Bu nedenle bireyin sosyal ve duygusal gelişimi, bilişsel ve biyolojik gelişim kadar önemlidir. Fakat çocukların gelişim dönemlerinde en çok bilişsel becerilerin gelişiminin dikkate alındığı söylenebilir. Böylece, çocuğun gelişim özelliklerinde bütünlükten daha çok akademik (bilişsel) gelişim daha çok öncelikli olmaktadır (Koyuncu, 2022; TÜSİAD,2019). UNESCO'ya (2021) göre; artık eğitim sistemleri, insan öğreniminin ve deneyiminin bu yönünü ele almalı ve buna katkıda bulunabilmek için dönüştürülmelidir. Bu becerilerin doğuştan gelmesinin yanı sıra yaşam boyunca öğretilebilen beceriler olması nedeniyle, bu yöndeki kazanımların aile içinde erken çocukluk döneminden başlayarak kazandırılması gerekmektedir.

TÜSİAD (2019) tarafından hazırlanmış olan SDÖ raporunda da bu becerilerin geliştirilmesinin, aile içinde erken çocukluk döneminden başlayarak ömür boyu devam etmesi yönünde görüşler belirtilmiştir (Erkman vd., 2019). Bireyin sosyal duygusal gelişimiyle ilgili çevrenin önemine işaret eden Bronfenbrenner (1979), *Ekolojik Sistemler Kuramını* geliştirmiştir. Bu kurama göre, sistemin merkezinde bireyin kendisi yer almakta ve birey başta ailesi olmak üzere çevreyle etkileşimde bulunmaktadır. Alt sistem olarak belirtilen aile ile birlikte, akran ve okul da bireyin gelişimini etkilemektedir. Bahsi geçen bu kuram CASEL'in (2020) geliştirmiş olduğu ve günümüzde birçok araştırmaya referans kaynağı olan SDÖ modeliyle, bireyi etkileyen değişkenler açısından oldukça benzerdir (Ağırkan, 2021). CASEL'in (2020) modeline göre bireyin SDÖ becerilerinin gelişimini etkileyen unsurlar dairesel şekilde içten dışa doğru sırasıyla; sınıf (öğretme yöntemleri ve sınıf atmosferi), okul (okul kültürü, uygulamaları ve politikaları), aile, okul, topluluk işbirliği (aileler ve ebeveynler) ve topluluklar (desteklenen ve ilişkilendirilen öğrenme fırsatları) şeklindedir. Bireyin SDÖ gelişimi için; gerek *Ekolojik Sistemler Kuramından* (Bronfenbrenner, 1979), gerekse SDÖ ile ilgili geliştirilen güncel modellerden (CASEL, 2020; OECD, 2015) içinde yaşadığı çevre, öğrenim gördüğü okul ve sınıf ortamı ve ailesi gibi birçok etmenin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden sosyal ve duygusal becerilerin kazandırılması sadece okul ortamlarına bırakılmamalıdır (Türnüklü, 2004; Erkman vd. 2019). Aileler, özellikle de ebeveynler, birincil sosyalleşme temsilcisidir ve çocukların kendilerini nasıl algıladıkları ve kim olduklarını tanımlamalarında önemli etkiye sahiptir (Socha, 2009). "Çocuğun ilk öğretmeni" olmaları nedeniyle de sosyal ve duygusal becerilerinin ilk oluşum sürecinde etkilidir (Bridges vd., 2012). Bu becerilerin niteliği ise ebeveyn-çocuk etkileşimiyle yakından ilişkilidir (Bayraktar, 2007).

Bireylerin özellikle hayatının ilk yıllarında ve ergenlik döneminde ebeveynlerinden gördüğü tutumlar gerek kişilik gelişimini gerekse sosyal gelişimini etkilemektedir (Erkan, vd., 2002; Yılmaz, 2007). Başka bir ifadeyle, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları; çocukların psikolojik ve sosyal gelişimi üzerinde etkili olmaktadır (Toktamış, 2008). Ebeveynlerin bu tutumları destekleyici ve denetleyici olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir (Yavuzer, 2013). Özellikle destekleyici anne baba tutumlarında ergenlerin çevresindeki insanlara karşı daha olumlu tutumlar geliştirdiği görülmektedir (Yavuzer, 2001). Ergenler ebeveynlerini kabul edici ve destekleyici algıladıkça, sosyal ve duygusal öğrenme becerileri de gelişmektedir (Yükçü vd., 2021). Ayrıca ebeveynlerin ergen çocuklarıyla olan ilişkilerinin niteliği arttıkça çocukların akranlarıyla daha nitelikli ilişkiler geliştirdiği pek çok araştırma ile ortaya konmuştur (Çeçen, 2008; Demir, vd., 2005; Günaydın ve Yöndem, 2007; Helsen, vd., 2000; Tozkoparan, 2014; Young, vd., 2005). Yükçü vd., (2021)'lerine göre de nitelikli ebeveyn-çocuk ilişkisi çocuklarda sosyal ve duygusal öğrenmeyi olumlu etkilemektedir.

Ebeveynlerin ve çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalarda, çocukların sosyal beceri düzeyi ile ebeveynlerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Özabacı, 2006). Ebeveynin stresle başa çıkma yöntemleri, iletişim becerileri, problem çözme şekli ve kendilik farkındalıkları, çocukların da sosyal duygusal becerilerini etkilemektedir (Türnüklü, 2004). Çocukların stresle başa çıkma, problem çözme ve iletişim becerileri üzerine yapılan araştırmalar da anne ve babası ile sıcak samimi ilişki geliştirmiş ve onların kararlarına saygı duyan çocuklarda bu becerilerin daha gelişmiş olduğuna işaret etmektedir (Bilir ve Dabanlı, 1981; Yılmaz, 2014). Bu durum, anne ve babanın birbirleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkisinin, çocukların bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bunun farkında olan ebeveynler ise genellikle uygun davranış sergilemektedir (Bornstein, 2015).

SDÖ becerilerinin günümüzde önemli beceriler olduğu bilinmekle birlikte (ASPEN, 2018; Erkman vd., 2019; Kılıç ve Çeliköz, 2023; UNESCO, 2021, Weissberg vd., 2015) çocukların bu becerilere yeterli düzeyde sahip olmadığı görülmektedir (Durlak, vd., 2011; OECD, 2017a, 2017b; OECD, 2021). Özellikle OECD'nin (2021) Türkiye'nin de dâhil olduğu farklı ülkelerdeki çocuklar üzerinde yürüttüğü araştırma bulguları, geniş bağlamda SDÖ becerisinin problem teşkil ettiğini göstermektedir. Araştırmada, 2019 yılında 9 ülkeden 10 şehirde geniş kapsamlı veriler elde edilmiştir. Araştırmaya Türkiye'den seçilen şehir İstanbul'dur. Elde edilen sonuçlarda öğrencilerin ergenlik döneminde sosyal ve duygusal açıdan yaşadıkları zorluklara vurgu yapılmaktadır. Sonuçlar 15 yaş grubundaki öğrencilerde yaşam doyumu, güven, iyimserlik ve sosyallik becerilerinin 10 yaş grubundakilere göre daha düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca ergenlik döneminde akranlar, öğretmenler ve velilerle etkileşimin ve karşılıklı güvenin azaldığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen en genel sonuç ise; İstanbul da dâhil olmak üzere neredeyse tüm katılımcı şehirlerde, 10 yaş grubu öğrencilerin 15 yaş grubu öğrencilere göre sosyal ve duygusal becerilerinin daha yüksek olmasıdır. Buna göre ergenlik dönemine doğru çocuklarda sosyal ve duygusal beceriler zayıflamakta ve 15 yaş civarı yaşlardaki öğrenciler sosyal ve duygusal beceriler açısından daha fazla desteğe ihtiyaç duymaktadır (OECD, 2021). Ayrıca yapılan çeşitli çalışmalar da (ASPEN, 2018; OECD, 2021; Erkman vd., 2019) öğrencilerin bu beceriler açısından eksik yönlerine vurgu yapmaktadır.

SDÖ'nün faydaları ile ilgili yapılan birçok araştırma kısaca özetlendiğinde; SDÖ becerileri desteklenen çocukların ve gençlerin ileriki dönemlerde yaşam becerileri, sağlıklı ve olumlu ilişki kurma becerileri, akademik başarıları, iş hayatındaki başarıları, bilişsel, dil ve sosyal becerileri, yılmazlık becerileri, olumlu sosyal davranışları, psikolojik esenlikleri, sorumlu ve katılımcı vatandaşlık davranışları ve öz saygı ve öz güvenlerinde artış görülmüştür (Göl-Güven, 2021). Türkiye bağlamında da çocuk ve gençlerde bu becerilerin geliştirilmesi gerektiğinin önemi belirtilmiştir (TÜSİAD, 2019). Weissberg vd., (2015)'lerine göre ülkelerin kaliteli denilebilecek SDÖ programlarını oluşturabilmesinin en önemli yollarından birisi gerekli SDÖ standartlarını-yeterliliklerini belirlemektir. İyi yazılmış ve uygulamaya konulmuş standartlar-yeterlilikler, okul çalışanlarına, ailelere ve öğrencilere öncelikleri anlatır niteliktedir (Weissberg vd., 2015). SDÖ becerilerinin geliştirildiği temel yerlerden birisi ev ve yakın sosyal çevre olduğu için (CASEL, 2020; Erkman, vd., 2019), bu araştırmada ebeveyn yeterliliklerine odaklanılmıştır. Bu odak doğrultusunda ortaokul ve lise dönemindeki öğrencilerin SDÖ becerilerini geliştirmek için ebeveynlerde bulunması gereken yeterlikler araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Araştırmada ortaokul ve lise dönemindeki öğrencilerin SDÖ becerilerini geliştirmek için ebeveyn yeterliliklerini belirlemek ve ebeveynlerin bu yeterliklere ne düzeyde sahip olduğunu bazı değişkenler açısından ortaya koymak amaçlanmıştır. Yeterlilik maddelerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşma ve ilişki olma durumları beklenmektedir. Bu nedenle araştırmada alan yazında tartışılan değişkenler olan yaş ve eğitim seviyesi değişkenlerinin seçilmesi uygun görülmüştür. Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

Ortaokul ve lise dönemindeki öğrencilerin;

1. SDÖ becerileri için ebeveyn yeterlikleri nelerdir?
2. Ebeveynlerinin çocuklarına yönelik SDÖ yeterlikleri ne düzeydedir?
3. Ebeveynlerinin çocuklarına yönelik SDÖ yeterlikleri yaş değişkeni açısından farklılaşmakta mıdır?
4. Ebeveynlerinin çocuklarına yönelik SDÖ yeterlikleri ve eğitim seviyeleri aralarında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

Yöntem

Araştırma deseni

Bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005). Araştırmada yeterlilik maddeleri uzman görüşlerine göre belirlenerek, yeterliliklerle ilgili mevcut durum belirlenmeye çalışıldığı için tarama modelinin kullanılması uygun görülmüştür.

Araştırma süreci (işlem)

Gerekli yeterlilikleri belirlemenin ilk aşaması konuyla ilgili kapsamlı bir alan yazın taraması yapılmasıdır (Alan, 2019; Biçer, 2021; Erişen, 2001). Bu nedenle araştırmada ilk olarak SDÖ konusu ile ilgili geniş kapsamlı alan yazın taraması yapılmıştır. İncelenen kaynaklar ışığında ebeveyn yeterliliklerinin belirlenebileceği çeşitli durumlar belirlenmiştir.

Kılıç, C. ve Çeliköz, M. (2024). Ortaokul ve lise dönemindeki öğrencilerin sosyal ve duygusal öğrenme becerilerinin gelişimi için ebeveyn yeterlikleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 1996-2030. DOI. 10.51460/baebd.1495950

Araştırmanın bir sonraki aşamasında erken çocukluk eğitimi, sınıf eğitimi, çocuk gelişimi, rehberlik ve psikolojik danışmanlık ve eğitim programları ve öğretim alanlarındaki 8 uzmandan yeterlilik belirleme durumları üzerine görüş ve önerileri alınmıştır. Yapılan görüşmelerde iletilen durumların içerisinden aday yeterlilik maddelerinin belirlenip belirlenemeyeceği, bilimsel kapsam olarak düzeltilmesi gereken durumlar ve araştırmanın bundan sonraki sürecinde faydalanılabilecek temel referans kaynaklar hakkında görüş ve öneriler alınmıştır. Buna göre hazırlanacak yeterliklerin kuramsal yapısı için CASEL'in (2020) geliştirmiş olduğu *SDÖ Yeterlik Çerçevesi* kullanılmaya karar verilmiştir. Bu çerçeve yaklaşımı *öz yönetim, öz farkındalık, sosyal farkındalık, ilişki becerileri ve sorumlu karar verme* olmak üzere beş temel yeterlik alanından oluşmaktadır. Hazırlanan yeterlik maddeleri için bu yeterlik alanlarının her biri boyut olarak belirlenmiş, maddeler "yeterlik göstergeleri" olarak kabul edilmiş ve *yeterlik gösterge maddeleri* (YGM) olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın bir sonraki aşamasında aday YGM'leri yazılmıştır. Maddelerin yazımı esnasında; daha önce belirlenmiş olan durumlar, uzmanlardan elde edilen bilgiler, taranan yeni kaynaklar ve CASEL SDÖ Yeterlikler Çerçevesi dikkate alınmıştır.

Araştırmanın bir sonraki aşaması YGM'lerin kapsam, dil geçerliliği ve yeterlik maddesi uygunluğunu sağlanması aşamasıdır. Bu aşamada alan uzmanlarına ulaşılarak maddelerin kapsam ve dil geçerliliği uygunluk testi yapılmıştır. Katılımcı uzmanlardan gelen dönütlere göre; bazı maddeler değiştirilmeden kabul edilmiş, bazıları elenmiş (kapsamdan çıkarılmış), bazıları başka boyuta alınarak yerleri değiştirilmiş ve bazıları da düzeltilerek yeniden yazılmıştır. Daha sonra mevcut yeterlik formu için son olarak tekrar uzman görüşü alınmış ve YGM'lerine nihai şekli verilerek ölçme aracı formu şeklinde düzenlenmiştir. Düzenlenen formun görünüş geçerliliğinin sağlanması amacıyla pilot uygulaması yapılmıştır. Bunun için forma, yönerge ve 5'li likert tipi dereceleme boyutu ilave edilmiş ve 10 ebeveyn üzerinde pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama esnasında ebeveynlere; 1) anlaşılmayan madde olup olmadığı, 2) formun yönergelerinin açık ve anlaşılır olup olmadığı durumları teyit edilmiştir. Araştırmanın son aşamasında ise oluşturulan ölçme aracıyla katılımcı ebeveynlerden veri toplanarak çeşitli değişkenlerle mevcut durum belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmada *Uzman Çalışma Grubu* ve *Ebeveyn Çalışma Grubu* olmak üzere iki farklı çalışma grubu oluşturulmuştur. *Uzman Çalışma Grubu*, ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerini belirlemek (1. Alt amaç için) amacıyla; *Ebeveyn Çalışma Grubu*, ebeveynlerin bu yeterliklere ne düzeyde sahip olduğunu bazı değişkenler açısından ortaya koymak (2., 3. ve 4. Alt amaç için) amacıyla oluşturulmuştur.

Uzman çalışma grubu

Araştırmada aday yeterlilik maddelerinin kapsam, dil geçerliliği ve yeterlilik maddesine uygunluk durumlarını belirlemek için uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu belirlenmiştir. Bunun için, Ölçüt (kriter) Örneklem Yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklem yöntemi ile ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerini en iyi belirleyebilecek olan uzmanlara ulaşmak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda uzmanların *psikolojik danışmanlık ve rehberlik, gelişim psikolojisi, çocuk gelişimi* ile

öğrenme bilimleri alanlarında görev yapıyor olmaları ve bu alanlardan en az yüksek lisans seviyesinde eğitim almış olmaları ölçüt olarak belirlenmiştir.

Belirlenen bu ölçütlere göre uzman katılımcı bulabilmek için üniversitelerin web sayfaları taranarak toplamda 420 uzmanın iletişim adresine ulaşılmıştır. Belirlenmiş olan uzmanlara elektronik posta yöntemiyle ulaşılmış, araştırmanın amacı ve soruları belirtilmiş ve araştırma daveti gönderilmiştir. Bu uzmanların 49'undan dönüş sağlanmıştır. Uzmanlara ait bilgiler tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1.
Uzman çalışma grubuna ait kişisel bilgiler

Değişkenler		Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanındaki uzmanlar (f)	Gelişim Psikolojisi Alanındaki Uzmanlar (f)	Çocuk Gelişimi Alanındaki Uzmanlar (f)	Öğrenme Bilimleri Alanındaki Uzmanlar (f)
Eğitim Durumu	Yüksek L.	7	1	2	2
	Doktora	20	11	6	-
Unvanı	Uzman	5	1	2	2
	Öğretim Görevlisi	-	-	-	-
	Araştırma Görevlisi	2	1	-	-
	Dr. Öğr. Ü.	10	4	5	-
	Doçent	5	5	1	-
	Profesör	5	1	-	-
Hizmet Yılı	0-5 yıl	3	-	2	1
	6-10 yıl	4	1	4	1
	11-15 yıl	3	-	1	-
	16-20 yıl	7	5	1	-
	21-25 yıl	6	5	-	-
	26-30 yıl	4	1	-	-
Toplam		27	12	8	2

Tablo 1 incelendiğinde uzman çalışma grubunun psikolojik danışmanlık ve rehberlik (n=27), gelişim psikolojisi (n=12), çocuk gelişimi (n=8) ve öğrenme bilimleri (n=2) olmak üzere 4 farklı alandan; 37'si doktoralı 12'si Yüksek lisanslı; çoğunluğu Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık alanında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmakta olan uzmanlardan oluştuğu gözlenmektedir.

Ebeveyn çalışma grubu

Araştırmanın ebeveyn çalışma grubu, belirlenmiş olan YGM'lerle ölçüm yapılan ebeveynlerden oluşmaktadır. Ebeveynler seçilirken amaçlı örneklem belirleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir ve ölçüt örnekleme yöntemleri tercih edilmiş ve Kocaeli ilinden ebeveynlere ulaşılmıştır. Ölçüt olarak; (1) farklı tür okullarda öğrenim gören öğrencilerin ebeveynleri, (2) eğitim düzeyi açısından her eğitim kademesinden ebeveynler ve (3) genç yetişkin ve orta yetişkin gruplarından

ebeveynler belirlenmiştir. Buna göre 457 ebeveyne katılımcı olarak ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerle ilgili çeşitli bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2.
Ebeveyn çalışma grubuna ait kişisel bilgiler

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	266	58
	Erkek	191	42
Yaş	40 altı	114	25
	41-50 arası	287	62
	51-60 arası	30	7
	61 ve yukarısı	26	6
Medeni durum	Evli	405	88
	Bekar	52	12
Eğitim Düzeyi	İlkokul	22	4
	Ortaokul	36	8
	Lise	121	26
	Lisans	223	49
	Yüksek Lisans	25	6
	Doktora	30	7
Çocuğunun Öğrenim Gördüğü Okul Türü	Ortaokul	129	28
	Özel Ortaokul	59	12
	Özel Anadolu Lisesi	42	9
	Anadolu Lisesi	69	15
	Fen Lisesi	71	16
	Meslek Lisesi	42	9
	İmam Hatip Lisesi	45	11
Toplam		457	100

Tablo 2 incelendiğinde 457 kişiden oluşan ebeveyn çalışma grubunun 266’sı kadın (%58), 191’i erkek (%42); 401 kişinin 50 yaşın altında (% 87) olduğu; 52’sinin (%12) evli olmadığı; 22’si ilkökul (%4), 36’sı ortaokul (%8), 121’i lise (%26), 223’ü lisans (%49), 25’i yüksek lisans (%6), 30’u doktora (%7) eğitim seviyesinde; çocuklarının öğrenim gördükleri okullar olarak ise, 129’u ortaokul (%28), 59’u özel ortaokul (%12), 42’si özel Anadolu Lisesi (%9), 69’u Özel Anadolu lisesi (%15), 71’i Fen Lisesi (%16), 42’si meslek lisesi (%9) ve 45’i İmam Hatip Lisesi (%11) şeklindedir.

Veri toplama araçları ve süreçleri

Bu araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada Çocuklarına Yönelik SDÖ Ebeveyn Yeterliliklerinin belirlendiği bir form geliştirilmiş sonraki aşamada ise bu form kullanılarak ebeveynlerin SDÖ yeterlilikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında alan yazın taramasından elde edilecek yeterlilik havuzunu/aday maddeleri belirlemek için alan uzmanlarından elektronik posta veya bire bir görüşme ile görüş ve öneriler alınmıştır. Bu uzmanlardan alınan görüş ve önerilere Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3.

Yeterlilik havuzunu belirlemede başvurulan uzmanlardan görüş ve öneri alınan hususlar

1. Araştırmanın bundan sonraki sürecinde faydalanılabilecek kaynak ve/veya kişiler,
2. Alan yazından elde edilmiş mevcut durumların SDÖ konusunda uygunluğu,
3. Alan yazından elde edilmiş mevcut durumların içeriğinden çıkarılabilecek yeterlilik maddelerinin olup olmadığı,
4. Yeterlilik maddelerini yazarken kullanılabilecek SDÖ boyutları,
5. Yeterlilik maddeleri için hangi SDÖ yeterlilik çerçevesinin/modelinin kullanılabileceği,
6. Araştırma ile ilgili farklı görüş ve öneriler.

Tablo 3’de belirtilen hususlar üzerine CASEL (2020) modeli temelinde beş farklı boyutta düzenlenen ebeveyn aday yeterlik maddelerinin uygun olup olmadığına dair verilerin toplanması için, elektronik ortamda (Google forms) formdan yararlanılmıştır. Formda her bir SDÖ yeterlik göstergesi için “uygun” “uygun değil”, “uygun fakat düzeltilebilir” seçenekleri düzenlenmiştir. Ayrıca formun giriş kısmına SDÖ ve araştırmada kullanılan boyutlarıyla ilgili bilgilendirici açıklama yazılmış ve katılımcılara beş boyut ve göstergelere göre yeterlik maddeleri hakkında görüş bildirmeleri istenmiştir. Alan uzmanları üzerinden gerçekleşen bu veri toplama süreci yaklaşık üç ay sürmüştür.

Araştırmanın daha sonraki veri toplama aşaması ortaokul ve lise kademesinde öğrenim gören bir çocuğa sahip olan ebeveynler üzerinden gerçekleşmiştir. Bunun için öncelikle hazırlanan SDÖ yeterlik formundaki her bir gösterge ifadesi, anlamı bozmadan ebeveyn odaklı olarak revize edilmiştir. Bu forma daha sonra 5’li likert tipi dereceleme ve yönerge eklenmiş ve çevrim içi anket formu olarak pilot uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Formun eğitim seviyesi düşük ve yüksek denebilecek nitelikte ve 2 tanesi Türkçe öğretmeni olmak üzere, 10 ebeveyn üzerinde pilot uygulaması yapılmıştır. Bu doğrultuda, formda 1 maddenin tam olarak anlaşılmadığı görülmüş ve madde yeniden düzenlenmiştir. Bu işlemlerle birlikte ebeveyn yeterlik göstergeleri formuna son şekli verilmiştir. Ebeveynlerle veri toplama işlemi yaklaşık 2 aylık bir sürede gerçekleşmiştir.

Alan yazın taraması ve uzman görüşlerine göre oluşturulan beş faktörlü yapının geçerliliğini belirleyebilmek için açımlayıcı faktör analizi ve güvenilirlik için her faktörde Cronbach Alpha güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

Ebevey formu AFA test sonuçlarına göre Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem uygunluk katsayısı .91 ve Barlett Sphericity testi anlamlılık değeri $p = .000$ ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre çalışmada kullanılan 74 YGM’nin ilgili örnekleme faktör analizine uygunluğu (Büyüköztürk, 2010) söylenebilmektedir. Örneklem sayısının 457 olması ise madde sayısının beş katı ve en az 300 olması koşullarını (Tabachnik ve Fidell, 2013) sağlamaktadır.

Araştırmanın temel amacı yeterlik belirleme olduğu için, AFA işlemlerinde boyut oluşturma yöntemi olarak yapının 5 boyutta toplanması zorlanmıştır. Faktörler arasında ilişkisel bir durumun olduğu beklendiği için de eğik döndürme yöntemlerinden Direct Oblimin yöntemi seçilmiştir. 19 kez döndürmeyle yapılan AFA hesaplamaları sonucunda 1 maddenin faktör yükünün .30’un altında kaldığı belirlenmiştir. Bu madde 18. madde olan “Çocuğunun akademik, sosyal vb. görevlerinde (ödevlerin yapılması, ev işlerindeki sorumluluğu vb.) ona gösterdiği yardımı sınırlı tutar.” maddesidir. Araştırmacı ve tez danışmanı ile birlikte bu maddenin “önemli” bir madde olduğu ve sayıca fazla

denilebilecek uzman görüşlerine göre şekillendiği yönünde tekrardan değerlendirme yapılmıştır. Bu nedenlerle maddenin kapsamdan çıkarılması uygun görülmemiştir. Maddelerin faktörlerde toplanma durumlarına göre ise; 5 maddenin istenmedik faktörlerde olduğu tespit edilmiştir. Bu maddelerle ilgili tekrardan değerlendirme yapılmıştır. Araştırmanın yeterlik belirleme araştırması olması, SDÖ boyutlarının birbirlerine benzer nitelikte boyutlar olması ve yeterlik belirleme uzman ekibinden kişilerin görüşlerine göre, bir maddenin birden çok SDÖ boyutunun kapsamına girebilme durumunun olması nedenlerinden dolayı maddelerin hazırlanmış olan boyutlarında kalmaları uygun görülmüştür. Formun boyutları toplam varyans değerlerinin %50'sini açıklamaktadır. Yapı geçerliliğini sağlayabilmek için toplam varyans değeri Kline (1994)'a göre % 40'ın üzerimde olmalıdır. Bu durumda çalışmada ulaşılan %50'lik toplam varyans değerinin uygunluğundan söz edilebilmektedir.

Ebeveyn formunun güvenilirlik analizinde ise elde edilen boyutların ve tüm formun Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Boyutların güvenilirlik katsayıları sırasıyla; öz farkındalık = .853, öz yönetim = .899, sorumlu karar verme = .930, sosyal farkındalık = .875, ilişki becerileri =.923 ve tüm formun .971 olarak bulunmuştur. Bu durumda gerek bütün boyutların gerekse formun bütününün yüksek güvenilirlikte olduğu söylenebilmektedir.

Verilerin analizi

Araştırmada ilk veri analizi kapsam, dil geçerliliği ve yeterlilik maddelerine uygunluk durumlarının belirlendiği aşamada yapılmıştır. Bu aşamada uzman görüşleri arasındaki uyumu belirlemek için Lawshe (1975) tarafından geliştirilen alanyazında *Lawshe tekniği* olarak bilinen teknik kullanılmıştır. Buna göre uzmanların her bir yeterlik ifadesi için *uygun* ve *uygun fakat düzeltilebilir* görüşü için =1, *uygun değil* görüşü için =0 kodlamaları yapılmış ve bu veriler EXCEL programına

$$KGO = \frac{N_g}{N/2} - 1$$

aktarılmıştır. Daha sonra Lawshe, (1975) tarafından geliştirilen formül kullanılarak her bir yeterlik maddesinin kapsam geçerlilik oranları (KGO) hesaplanmıştır. Bu formülde N_g = maddeye gerekli/uygun diyenleri, N = maddeye cevap veren toplam katılımcı sayısını temsil etmektedir. Elde edilen KGO katsayısı 0 ya da negatif bir değer olduğunda bu maddeler elenir. Kalan maddeler içinse Tablo 4'de belirtilen kritik değerlerle kıyaslama yapılmaktadır (Lawshe, 1975).

Tablo 4.

Maddelerin 0.05 anlamlılık düzeyinde KGO'ları için minimum değerler

Uzman Sayısı	Minimum Değer	Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	0.99	13	0.54
6	0.99	14	0.51
7	0.99	15	0.49
8	0.78	20	0.42
9	0.75	25	0.37
10	0.62	30	0.33
11	0.59	35	0.31
12	0.56	40+	0.29

Kaynak: Yurdugül, (2005).

Araştırmanın bu kısmında, bahsedilen bu aşamalara göre tüm maddelerin KGO analizleri yapılmış ve kritik değerlerin altında kalan maddeler elenmiştir. Daha sonraki aşamada uygun fakat düzeltilebilir seçeneğini işaretleyen uzmanların görüşlerine göre madde analizlerine devam edilmiştir. Araştırmacılar uzmanlardan gelen bütün yorumları okumuş, bu yorumlara göre maddeler en uygun olduğu düşünülen haliyle yeniden yazılmıştır.

Sayfa | 2008

Araştırmanın bir sonraki aşaması olan katılımcı ebeveynlerden veri toplama aşamasındaki verilerin analizi için SPSS 21 programı kullanılmıştır. Verilerin analizinden önce verilerin normallik durumlarını belirleyebilmek için çarpıklık ve basıklık değerleri referans alınmıştır. Normal dağılım için çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1 ile 1 aralığında olması gerekmektedir. Bununla birlikte çarpıklık katsayısı -1 ile 1 aralığında olduğunda basıklık katsayısı -2 ile 2 aralığında, basıklık katsayısı -1 ile 1 aralığında ise çarpıklık katsayısı -2 ile 2 aralığında olabilir (George ve Mallery, 2001; Leech vd., 2005). Ayrıca Kolmogorov-Smirnov anlamlılık değerlerinin .05'den yüksek olması normallik varsayımlarındandır (Mertler ve Vannatta, 2016). Normallik varsayımları için bir diğer koşulda örneklem sayısıdır (Karasar, 2005). Her bir gruptaki katılımcı sayısının 30'un altında olması durumlarında normal dağılım kabul edilmemekte ve parametrik olmayan testler kullanılmaktadır (Kabaca ve Erdoğan, 2007).

Ebeveynlerin yaş değişkenlerine göre SDÖ yeterlik gösterge ortalamalarının analizi için ilk önce normallik analizi yapılmıştır. Belirlenen yaş aralıklarında çarpıklık basıklık ve Kolmogorov-Smirnov anlamlılık değerleri sırasıyla; 40 ve altı yaş aralığında -872, .313, p=.200, 41-50 yaş aralığında; -1.147, 1.405, p=.200, 51 ve üstü yaş aralığında -208, -.182, p= 0.90, şeklindedir. Ayrıca her bir gruptaki katılımcı sayısı 30'un üstünde olduğu için, homojenlik testlerinin uygunluğu ile birlikte verilerin normal dağılımları kabul edilmiş ve parametrik testlerden ANOVA testi yapılması uygun görülmüştür.

Ebeveynlerin eğitim düzeyine göre SDÖ yeterlik gösterge ortalamalarının analizi için ilk önce normallik analizi yapılmıştır. Eğitim düzeylerindeki çarpıklık basıklık ve Kolmogorov-Smirnov anlamlılık değerleri sırasıyla; ilkökul; -.708, .195, p=.150; ortaokul; -.717, -.443, p=.200, lise; -.705, -.470, p=0.55, lisans; -.883, .227, p=.150, yüksek lisans; -.328, -.1.139, p=.60 ve doktora; -.1.345, .772, p=.65 şeklindedir. Ayrıca her bir gruptaki katılımcı sayısı 30'un üstünde olduğu için verilerin normal dağılımları kabul edilmiş ve parametrik testlerden Pearson korelasyon testleri yapılması uygun görülmüştür.

Etik durumlar

Araştırma doktora tez araştırmasının bir kısmı olduğu için doktora tezinin yürütüldüğü Yıldız Teknik Üniversitesi etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Etik kurul izni 05.11.2022 tarih ve 2022.11 numaralı dosya ile araştırmacılara belirtilmiştir. Araştırma sürecinde katılımcılarla ilgili herhangi özel bilgilerin kullanılmaması araştırmanın başlıca etik durumudur.

Bulgular

Birinci araştırma soruna ait bulgular

Araştırmanın birinci alt amacında, “Ortaokul ve lise dönemindeki öğrencilerin SDÖ becerileri için ebeveyn yeterlikleri nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya cevap aramak için Lawshe tekniği/formülü kullanılarak beş farklı boyutta hazırlanan her bir YGM'nin kapsam geçerlik oranları (KGO) hesaplanmıştır.

Öz farkındalık boyutuna ilişkin uzman görüşleri

Araştırmanın 1. Alt amacı doğrultusunda ilk olarak *SDÖ Öz Farkındalık* boyutuna ilişkin uzman görüşleri incelenmiştir. Bu boyuttaki 30 maddeden oluşan aday YGM için hesaplanan KGO değerleri ve madde ile ilgili kararlar Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5.

Ebeveyn öz farkındalık aday yeterlik gösterge maddelerinin (YGM) uzman görüşlerine göre analizi

Madde	Nu	N	KGO	Madde ile ilgili karar	Madde	Nu	N	KGO	Madde ile ilgili karar
Madde 1	49	49	1	Madde düzeltilerek uygun görüldü.	Madde 16	46	49	0.87	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 2	47	49	0.91	Madde uygun görüldü	Madde 17	49	49	1	Madde uygun görüldü
Madde 3	48	49	0.95	Farklı bir maddeyi kapsadığı için iptal edildi	Madde 18	47	49	0.91	Madde uygun görüldü
Madde 4	46	49	0.87	Madde düzeltilerek uygun görüldü.	Madde 19	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 5	47	49	0.91	Madde uygun görüldü.	Madde 20	49	49	1	Madde uygun görüldü
Madde 6	48	49	0.95	Madde uygun görüldü	Madde 21	46	49	0.87	Farklı bir maddeyi kapsadığı için iptal edildi.
Madde 7	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü	Madde 22	46	49	0.87	Madde uygun görüldü
Madde 8	45	49	0.83	Madde uygun görüldü	Madde 23	47	49	0.91	Benzer madde olduğu için iptal edildi.
Madde 9	47	49	0.91	Madde uygun görüldü	Madde 24	44	49	0.79	Madde düzeltilerek uygun görüldü

Madde 10	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü.	Madde 25	47	49	0.91	Madde uygun görüldü
Madde 11	47	49	0.91	Madde uygun görüldü	Madde 26	48	49	0.95	Madde uygun görüldü
Madde 12	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü.	Madde 27	49	49	1	Madde uygun görüldü
Madde 13	48	49	0.95	Farklı bir maddeyi kapsadığı için iptal edildi.	Madde 28	48	49	0.95	Madde uygun görüldü
Madde 14	49	49	1	Madde uygun görüldü	Madde 29	49	49	1	Madde uygun görüldü
Madde 15	48	49	0.95	Öz yönetim boyutuna taşındı.	Madde 30	46	49	0.87	Madde uygun görüldü

*Uygun ve Uygun fakat düzeltilebilir görüşleri 1 ile, uygun değil görüşleri 0 ile kodlanmıştır.
nu: 1 yanıtını veren toplam uzman sayısı, n: toplam uzman sayısı, KGO: Kapsam geçerlilik oranı

Tablo 5' de *Ebeveyn Öz Farkındalık* boyutunda yer alan 30 aday yeterlik gösterge maddesinin uzman görüşlerine göre analizleri görülmektedir. KGO değerleri incelendiğinde her bir aday YGM'in, yeterlik kapsamında yer alması için kabul edilebilir bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bazı uzmanların "Uygun fakat düzeltilebilir" görüşleri dikkate alınarak, 17 YGM "uygun" görülmüş, 8 YGM "düzeltilerek uygun" görülmüş, 2 YGM farklı bir YGM'yi kapsadığı görüşünden dolayı iptal edilmiş ve 2 YGM'nin de farklı boyutlarda olması gerektiği görüşlerinden dolayı başka boyuta alınmıştır. Uzman görüşlerine en yüksek KGO=1, en düşük KGO= 0.79 olmak üzere farklı boyutlardan taşınan maddelerle birlikte öz farkındalık boyutunda toplam 14 adet YGM elde edilmiştir.

Öz yönetim boyutuna ilişkin uzman görüşleri

Araştırmanın 1. Alt amacı doğrultusunda ikinci olarak *SDÖ Öz Yönetim* boyutuna ilişkin uzman görüşleri incelenmiştir. Bu boyuttaki 21 maddeden oluşan aday YGM için hesaplanan KGO değerleri ve madde ile ilgili kararlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.

Ebeveyn öz yönetim aday yeterlik gösterge maddelerinin (ygm) uzman görüşlerine göre analizi

Madde	Nu	N	KGO	Madde ile ilgili karar	Madde	Nu	N	KGO	Madde ile ilgili karar
Madde 1	47	49	0.91	Madde uygun görüldü	Madde 12	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 2	47	49	1	Madde uygun görüldü	Madde 13	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü.

Madde 3	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü	Madde 14	49	49	1	Madde uygun görüldü
Madde 4	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.	Madde 15	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 5	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü	Madde 16	48	49	0.95	Madde uygun görüldü
Madde 6	47	49	0.91	Madde uygun görüldü	Madde 17	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 7	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü	Madde 18	48	49	0.79	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 8	46	49	0.87	Madde düzeltilerek uygun görüldü	Madde 19	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 9	47	49	0.91	Benzer madde olduğu için iptal edildi.	Madde 20	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 10	46	49	0.87	Madde uygun görüldü	Madde 21	48	49	0.95	Madde uygun görüldü.
Madde 11	47	49	0.91	Benzer madde olduğunda dolayı iptal edildi					

Tablo 6'da *Ebeveyn Öz Yönetim* boyutunda yer alan 21 aday YGM'nin uzman görüşlerine göre analizleri görülmektedir. KGO değerleri incelendiğinde her bir aday YGM'in, yeterlik kapsamında yer alması için kabul edilebilir bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte "*Uygun fakat düzeltilebilir*" görüşünü bildiren uzmanlar dikkate alınarak 7 madde "*uygun*" görülmüş, 12 madde "*düzeltilerek uygun*" görülmüş, 2 madde farklı bir maddeyi kapsadığı görüşlerinden dolayı iptal edilmiştir. *Ebeveyn Öz Yönetim* boyutunda en yüksek KGO=1, en düşük KGO= 0.79 olmak üzere farklı boyutlardan taşınan maddelerle birlikte toplam 22 adet YGM elde edilmiştir.

Sosyal farkındalık boyutuna ilişkin uzman görüşleri

Araştırmanın 1. Alt amacı doğrultusunda üçüncü olarak *SDÖ Sosyal Farkındalık* boyutuna ilişkin uzman görüşleri incelenmiştir. Bu boyuttaki 10 maddeden oluşan aday YGM için hesaplanan KGO değerleri ve madde ile ilgili kararlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7.

Ebeveyn sosyal farkındalık aday yeterlik göstere maddelerinin (YGM) uzman görüşlerine göre analizi

Madde	Nu	N	KGO	Madde ile ilgili karar
Madde 1	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 2	47	49	1	Madde uygun görüldü

Madde 3	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 4	48	49	0.95	Madde uygun görüldü
Madde 5	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 6	47	49	0.91	Madde uygun görüldü
Madde 7	47	49	0.91	Madde uygun görüldü
Madde 8	46	49	0.87	Madde uygun görüldü
Madde 9	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 10	46	49	0.87	Madde uygun görüldü

Tablo 7'de *Ebeveyn Sosyal Farkındalık* boyutunda yer alan 10 aday YGM'nin uzman görüşlerine göre analizleri görülmektedir. KGO değerleri incelendiğinde her bir aday YGM'nin, yeterlilik kapsamında yer alması için kabul edilebilir bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Uygun fakat düzeltilebilir seçeneğini işaretleyen uzmanların görüşlerine göre; madde iptalleri ya da düzeltmeleri yapılmıştır. Yapılan analizlere göre; 6 madde uygun görülmüş, 4 madde ise düzeltilerek uygun görülmüştür. *Ebeveyn Sosyal Farkındalık* boyutunda en yüksek KGO=1, en düşük KGO= 0.87 olmak üzere farklı boyutlardan taşınan maddelerle birlikte toplam 10 adet YGM elde edilmiştir.

Sorumlu karar verme boyutuna ilişkin uzman görüşleri

Araştırmanın 1. Alt amacı doğrultusunda dördüncü olarak *SDÖ Sorumlu Karar Verme* boyutuna ilişkin uzman görüşleri incelenmiştir. Bu boyuttaki 10 maddeden oluşan aday YGM için hesaplanan KGO değerleri ve madde ile ilgili kararlar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8.

Ebeveyn sorumlu karar verme aday yeterlik göstere maddelerinin (YGM) uzman görüşlerine göre analizi

Madde	Nu	N	KGO	Madde ile ilgili karar
Madde 1	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 2	47	49	1	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 3	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 4	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 5	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 6	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 7	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 8	46	49	0.87	Farklı bir maddeyi kapsadığı görüşlerinden dolayı iptal edildi.
Madde 9	47	49	0.91	Farklı bir maddeyi kapsadığı görüşlerinden dolayı iptal edildi.
Madde 10	46	49	0.87	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 11	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü

Tablo 8'de *Ebeveyn Sorumlu Karar Verme* boyutunda yer alan 11 aday YGM'nin uzman görüşlerine göre analizleri görülmektedir. KGO değerleri incelendiğinde her bir aday YGM'nin, yeterlik kapsamında yer alması için kabul edilebilir bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Uygun fakat düzeltilebilir seçeneğini işaretleyen uzmanların görüşlerine göre; madde düzeltmeleri yapılmıştır. Yapılan analizlere göre; 9 madde düzeltilerek uygun görülmüş, 2 madde ise iptal edilmiştir. *Ebeveyn*

Sorumlu Karar Verme boyutunda en yüksek KGO=1, en düşük KGO= 0.87 olmak üzere diğer boyutlardan taşınan maddelerle birlikte toplam 12 adet YGM elde edilmiştir.

İlişki becerileri boyutuna ilişkin uzman görüşleri

Sayfa | 2013

Araştırmanın 1. Alt amacı doğrultusunda beşinci olarak *SDÖ İlişki Becerileri* boyutuna ilişkin uzman görüşleri incelenmiştir. Bu boyuttaki 22 maddeden oluşan aday YGM için hesaplanan KGO değerleri ve madde ile ilgili kararlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9.

Ebeveyn ilişki becerileri aday yeterlik gösterge maddelerinin (YGM) uzman görüşlerine göre analizi

Madde	Nu	N	KGO	Madde ile ilgili karar	Madde	Nu	N	KGO	Madde ile ilgili karar
Madde 1	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü	Madde 12	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 2	47	49	1	Madde uygun görüldü	Madde 13	47	49	0.91	Madde uygun görüldü
Madde 3	47	49	0.91	Maddenin KGO düşük olduğu için iptal edildi.	Madde 14	49	49	1	Madde uygun görüldü
Madde 4	48	49	0.95	Madde uygun görüldü	Madde 15	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 5	47	49	0.91	Madde uygun görüldü	Madde 16	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 6	47	49	0.91	Madde uygun görüldü	Madde 17	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 7	47	49	0.91	Madde uygun görüldü	Madde 18	48	49	0.79	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 8	46	49	0.87	Farklı bir maddeyi kapsadığı görüşlerinden dolayı iptal edildi.	Madde 19	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun görüldü.
Madde 9	47	49	0.91	Madde düzeltilerek uygun	Madde 20	48	49	0.95	Madde düzeltilerek uygun

Madde 10	46	49	0.87	görüldü. Farklı bir maddeyi kapsadığı görüşlerinden dolayı iptal edildi.	Madde 21	48	49	0.95	görüldü. Madde düzeltilerek uygun görüldü
Madde 11	47	49	0.91	Madde uygun görüldü	Madde 22	49	49	1	Madde düzeltilerek uygun görüldü

Tablo 9'da *Ebeveyn İlişki Becerileri* boyutunda yer alan 22 aday YGM'nin uzman görüşlerine göre analizleri görülmektedir. Bu boyutta kapsam geçerlilik oranlarına bakıldığında 1 YGM'nin kapsamdan çıkarılması gerektiği anlaşılmaktadır. Uygun fakat düzeltilebilir seçeneğini işaretleyen uzmanların görüşlerine göre; madde düzeltmeleri yapılmıştır. Yapılan analizlere göre; 6 madde uygun görülmüş, 13 madde düzeltilerek uygun görülmüş, 2 madde ise farklı bir maddeyi kapsadığından dolayı iptal edilmiştir. *Ebeveyn ilişki becerileri* boyutunda en yüksek KGO=1, en düşük KGO= 0.79 olmak üzere farklı boyutlardan taşınan maddelerle birlikte toplam 16 adet YGM elde edilmiştir.

Sonuç olarak uzman görüşlerine göre *çocuklarına yönelik ebeveyn yeterlik gösterge maddeleri* oluşturulmuştur. Uzman görüşlerinden yapılan analizlere göre YGM'lerde yapılan değişiklikler ve oluşturulmuş toplam yeterlik gösterge maddeleri tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 10.

Ebeveyn aday yeterlik gösterge maddelerinin (YGM) uzman görüşlerine göre analizi

	Kabul Edilen Yeterlik Gösterge Maddesi	Düzeltilen Yeterlik Gösterge Maddesi	İptal Yeterlik Gösterge Maddesi	Edilen Yeterlik Gösterge Maddesi	Farklı Taşınan Yeterlik Gösterge Maddesi	Boyuta Yeterlik Gösterge Maddesi	Toplam Oluşturulan Yeterlik Gösterge Maddesi
Öz Farkındalık	17	8	2		2		14
Öz Yönetim	7	12	2				22
Sosyal Farkındalık	6	4					10
Sorumlu Karar Verme		9	2				12
İlişki Becerileri	6	13	2				16
Toplam							74

Tablo 10'da ebeveyn aday yeterlik gösterge maddelerinin (YGM) uzman görüşlerine göre analizi görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre öz farkındalık boyutunda 14 madde, öz yönetim boyutunda 22 madde, sosyal farkındalık boyutunda 10 madde, sorumlu karar verme boyutunda 12 madde ve ilişki becerileri boyutunda 16 madde olmak üzere toplamda 74 madde SDÖ ebeveyn yeterlik göstergesi olarak belirlenmiştir.

Sayfa | 2015

İkinci araştırma sorusuna ait bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacında, "Ortaokul ve lise dönemindeki öğrencilerin ebeveynlerinin çocuklarına yönelik SDÖ yeterlikleri ne düzeydedir?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya cevap aramak için betimsel istatistikler yapılmış ve ebeveynlerin mevcut durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Öz farkındalık boyutuna ilişkin ebeveyn yeterlikleri

Araştırmanın 2. Alt amacı doğrultusunda ilk olarak ebeveynlerin SDÖ Öz Farkındalık boyutuna ilişkin mevcut yeterlikleri incelenmiştir. Yeterliklerin ne düzeyde olduğunu belirlemek için betimsel istatistikler yapılmış ve bulgular Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11.

Öz farkındalık boyutuna ilişkin ebeveynlerin çocuklarına yönelik sdö yeterliklerinin betimsel analiz sonuçları

Yeterlik Gösterge Maddeleri	N	\bar{x}	S.S.
1. Çocuğuma yönelik olan kendi duygularımı tanımam	457	4.57	.58
2. Çocuğunun duygularını tanımasına yardım ederim	457	4.26	.81
3. Okul, mahalle gibi sosyal ortamların çocuğunun duyguları üzerindeki etkisinin farkındayım.	457	4.59	.59
4. Çocuğumu hayata karşı iyimser bir bakış açısına sahip olması için teşvik ederim.	457	4.58	.63
5. Çocuğunun yeteneklerini keşfetmesinde ona yardımcı olurum.	457	4.47	.71
6. Çocuğunun olumlu davranışlarını sevgi, takdir etme vb. ile pekiştiririm.	457	4.70	.56
7. Çocuğumun gelişmeye açık yanlarını fark etmesine yardımcı olurum.	457	4.52	.66
8. Çocuğumun herhangi bir görevde gösterdiği çabayı desteklerim.	457	4.75	.53
9. Çocuğuma başarılması zor olan görevler yerine aşamalı olarak zorlaştırılan görevler veririm.	455	4.06	.93
10. Çocuğumun kişilik ve mizaç özelliklerini tanımam.	457	4.65	.64
11. Çocuğumun kişilik ve mizaç özelliklerini tanıması konusunda ona rehberlik yaparım.	457	4.37	.77
12. Çocuğumu her türlü potansiyelini geliştirmesi konusunda teşvik ederim.	457	4.52	.65
13. Çocuğumun ilgi duyduğu alanların farkında olurum.	457	4.54	.68
14. Çocuğumun hayat amaçlarıyla değerlerinin uyumlu olmasını teşvik ederim.	457	4.63	.59
Toplam	457	4.51	.39

\bar{x} = aritmetik ortalama, s.s.= standart sapma (1) 1.00- 1.80 hiç yeterli değil, (2) 1.81- 2.60 az yeterli, (3) 2.61 - 3.40 orta düzeyde yeterli, (4) 3.41 - 4.20 Oldukça yeterli, (5) 4.21 -5.00 Çok yeterli.

Tablo 11’de *Ebeveyn Öz Farkındalık* boyutundaki YGM’lerin ebeveynlerde bulunma durumları görülmektedir. Tablo incelendiğinde, en düşük ortalamanın \bar{x} = 4.05, en yüksek ortalamanın \bar{x} =4.76, toplam yeterlik ortalama puanının \bar{x} =4.51 ve ss=.39 olduğu görülmektedir. Bu değerler öz farkındalık boyutunda ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin bir madde haricinde “Çok yeterli” (5) kategorisinde yer aldığı ve yeterliklerin ebeveynlerde benzer olduğunu göstermektedir. “Çocuğuma başarılması zor olan görevler yerine aşamalı olarak zorlaştırılan görevler veririm” maddesi ise *Oldukça yeterli* (4) kategorisindedir.

Öz yönetim boyutuna ilişkin ebeveyn yeterlikleri

Araştırmanın 2. Alt amacı doğrultusunda ikinci olarak ebeveynlerin *SDÖ Öz Yönetim* boyutuna ilişkin mevcut yeterlikleri incelenmiştir. Yeterliklerin ne düzeyde olduğunu belirlemek için betimsel istatistikler yapılmış ve bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12.

Öz yönetim boyutuna ilişkin ebeveynlerin çocuklarına yönelik sdö yeterliklerinin betimsel analiz sonuçları

Yeterlik Gösterge Maddeleri	N	\bar{x}	S.S.
15. Çocuğumun olumlu ve olumsuz davranışlarını fark etmesini sağladım.	457	4.62	.60
16. Çocuğum başarısızlık yaşadığında onu yeniden motive ederim.	457	4.67	.60
17. Çocuğumun herhangi bir görevde gösterdiği çabayı desteklerim.	457	4.78	.51
18. Çocuğumun akademik, sosyal vb. görevlerinde (ödevlerin yapılması, ev işlerindeki sorumluluğu vb.) ona gösterdiğim yardımı sınırlı tutarım.	457	3.77	1.08
19. Çocuğumun duygularını özgürce ifade etmesini desteklerim.	457	4.63	.62
20. Çocuğumun duygularını rahat ve özgür bir şekilde yaşamasına yardımcı olurum.	457	4.37	.72
21. Çocuğum olumsuz duygular yaşadığında, yanında olduğumu hissettiririm.	457	4.69	.58
22. Çocuğum karışık duygular içindeyken ona karşı anlayışlı bir şekilde yaklaşırım.	457	4.52	.66
23. Çocuğumu spor, sanat vb. gibi alanlara yönlendiririm.	457	4.52	.70
24. Çocuğumun hobi geliştirmesine yardımcı olurum.	457	4.32	.82
25. Çocuğumu düzenli ve dengeli beslenmeye teşvik ederim	457	4.57	.65
26. Çocuğumu düzenli uyumaya teşvik ederim.	457	4.56	.72

27. Çocuğumu geleceğe yönelik planlar yapması için teşvik ederim.	457	4.67	.56
28. Çocuğuma bilişsel seviyesine uygun akademik hedefler belirlemesi için rehberlik yaparım.	453	4.37	.78
29. Çocuğumu sosyal ve duygusal özelliklerine uygun hedef belirlemesi için teşvik ederim.	457	4.43	.72
30. Belirlenen hedeflere ulaşma sürecinde çocuğuna karşılaştacağı zorluklar konusunda sebat etmesi için rehberlik yaparım.	457	4.53	.68
31. Çocuğuma yaşına uygun sorumluluklar veririm.	457	4.50	.68
32. Çocuğuma karşı tüm beklentilerinde gerçekçi bir yaklaşım sergilerim.	457	4.49	.80
33. Görev ve sorumluluklarını yerine getirmediğini gözlemlediğinde çocuğuma geri bildirim veririm.	457	4.49	.74
34. Çocuğumun gösterdiği olumsuz davranışların altında yatan nedeni anlamaya çalışırım.	457	4.44	.75
35. Çocuğumun isteklerine gerekli durumlarda sınır koyarım.	457	4.35	.86
36. Çocuğuma uygun olan motivasyon unsurlarının neler olduğunu bilirim.	453	4.31	.80
Toplam	457	4.48	.41

Tablo 12' de *Ebeveyn Öz Yönetim* boyutundaki YGM'lerin ebeveynlerde bulunma durumları görülmektedir. Tablo incelendiğinde, en düşük ortalamanın $\bar{x}=3.77$, en yüksek puanın $\bar{x}=4.78$, toplam yeterlik ortalama puanının $\bar{x}=4.48$ ve $ss=.41$ olduğu görülmektedir. Bu değerler öz yönetim boyutunda bir madde hariç ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin "Çok yeterli" (5) kategorisinde yer aldığını ve bu yeterliklerin ebeveynlerde benzer olduğunu göstermektedir. "Çocuğumun akademik, sosyal vb. görevlerinde (ödevlerin yapılması, ev işlerindeki sorumluluğu vb.) ona gösterdiğim yardımı sınırlı tutarım" maddesi ise *Oldukça Yeterli* (4) kategorisindedir.

Sosyal farkındalık boyutuna ilişkin ebeveyn yeterlikleri

Araştırmanın 2. Alt amacı doğrultusunda üçüncü olarak ebeveynlerin *SDÖ Sosyal Farkındalık* boyutuna ilişkin mevcut yeterlikleri incelenmiştir. Yeterliklerin ne düzeyde olduğunu belirlemek için betimsel istatistikler yapılmış ve bulgular Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 13.

Sosyal farkındalık boyutuna ilişkin ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin betimsel analiz sonuçları

Yeterlik Gösterge Maddeleri	N	\bar{x}	S.S.
37. Bulduğumuz toplumun kültürel özelliklerini çocuğuna tanıtırım.	457	4.35	.85
38. Farklı düşüncelerde değişime açık olma konusunda çocuğumu teşvik ederim.	455	4.43	.87
39. Olay ve durumlara farklı bakış açılarıyla bakabilmesi için çocuğumu teşvik ederim.	455	4.49	.73
40. Çocuğumun farklı kültürlere saygı duymasını teşvik ederim.	455	4.57	.71
41. Yakın ve uzak çevredeki bireyler hakkında dışlayıcı ve ötekileştirici olmayan bir dil kullanırım.	455	4.42	.82
42. Çocuğumu toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmaya teşvik ederim.	457	4.65	.67
43. Evrensel değerleri çocuğuma öğretmeye çalışırım.	457	4.55	.70
44. Başkalarına sevgisini nasıl göstereceği konusunda çocuğuma model olurum.	457	4.44	.80
45. Çocuğuma başkalarına şükran duymayı teşvik ederim.	457	4.17	1.05
46. Çocuğumu başkalarının bakış açılarını anlaması için teşvik ederim.	457	4.51	.72
Toplam	457	4.47	.59

Tablo 13’de *Ebeveyn Sosyal Farkındalık* boyutundaki YGM’lerin ebeveynlerde bulunma durumları görülmektedir. Tablo incelendiğinde, en düşük ortalamanın $\bar{x}=4.15$, en yüksek puanın $\bar{x}=.62$, toplam yeterlik ortalama puanın $\bar{x}=4.47$ ve $ss=.59$ olduğu görülmektedir. Bu değerler sosyal farkındalık boyutunda bir madde hariç ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin “Çok yeterli” (5) kategorisinde yer aldığını ve bu yeterliklerin ebeveynlerde benzer olduğunu göstermektedir. “Çocuğuma başkalarına şükran duymayı teşvik ederim” maddesi ise *Oldukça Yeterli* (4) kategorisindedir.

Sorumlu karar verme boyutuna ilişkin ebeveyn yeterlikleri

Araştırmanın 2. Alt amacı doğrultusunda dördüncü olarak ebeveynlerin *SDÖ Sorumlu Karar Verme* boyutuna ilişkin mevcut yeterlikleri incelenmiştir. Yeterliklerin ne düzeyde olduğunu belirlemek için betimsel istatistikler yapılmış ve bulgular Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14.

Sorumlu karar verme boyutuna ilişkin ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin betimsel analiz sonuçları

Yeterlik Gösterge Maddeleri	N	\bar{x}	S.S.
47. Olumsuz davranışlarını düzeltmesi konusunda çocuğuna rehber olurum.	457	4.59	.72
48. Sorunlar karşısında çocuğunun alternatif çözüm yolları keşfetmesini teşvik eder.	457	4.52	.74

49. Çocuğumun yaptığı hatanın sorumluluğunu almasını teşvik ederim.	457	4.53	.71
50. Çocuğuma sorunlarını çözme fırsatı veririm.	457	4.44	.72
51. Çocuğum sorunlarını kendi kendine çözmede zorluk yaşadığı durumlarda yardımcı olurum.	457	4.45	.76
52. Çocuğumun karşılaştığı problemlerin kaynağını tespit etmesine yardımcı olurum.	454	4.40	.74
53. Çocuğumun meraklı olmasını teşvik ederim.	453	4.34	.89
54. Çocuğumun açık fikirli olmasını desteklerim.	457	4.55	.77
55. Çocuğumun eylemlerinin olası sonuçlarını görmesini sağlarım.	457	4.45	.75
56. Çocuğumun olay ve olguları sorgulamasını teşvik ederim.	457	4.50	.75
57. Çocuğumun olay ve olgularla ilgili çoklu kaynaklardan veri toplamasını teşvik ederim.	455	4.25	.85
58. Çocuğumun otonom (kendi kendine, özgün) düşünmesini ve fikir geliştirmesini teşvik ederim.	457	4.47	.79
Toplam	457	4.46	.58

Tablo 14'de *Ebeveyn Sorumlu Karar Verme* boyutundaki YGM'lerin ebeveynlerde bulunma durumları görülmektedir. Tablo incelendiğinde, en düşük ortalamanın \bar{x} = 4.25, en yüksek puanın \bar{x} = 4.59, toplam yeterli ortalama puanın \bar{x} =4.46 ve ss =.58 olduğu görülmektedir. Bu değerler sorumlu karar verme boyutunda bir madde hariç ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin “Çok yeterli” (5) kategorisinde yer aldığını ve bu yeterliklerin ebeveynlerde benzer olduğunu göstermektedir. “Çocuğumun olay ve olgularla ilgili çoklu kaynaklardan veri toplamasını teşvik ederim” maddesi ise *Oldukça Yeterli* (4) kategorisinde dir.

İlişki becerileri boyutuna ilişkin ebeveyn yeterlikleri

Araştırmanın 2. Alt amacı doğrultusunda beşinci olarak ebeveynlerin *SDÖ ilişki becerileri* boyutuna ilişkin mevcut yeterlikleri incelenmiştir. Yeterliklerin ne düzeyde olduğunu belirlemek için betimsel istatistikler yapılmış ve bulgular Tablo 15'de sunulmuştur.

Tablo 15.

İlişki becerileri boyutuna ilişkin ebeveynlerin çocuklarına yönelik sdö yeterliklerinin betimsel analiz sonuçları

Yeterlik Gösterge Maddeleri	N	\bar{x}	S.S.
59. Çocuğuma her durumda güvенеbileceği bir ailesi olduğunu hissettiririm.	457	4.70	.66
60. Çocuğumu kardeşleriyle, akranlarıyla vb. kıyaslamaktan kaçınırım.	457	4.21	1.02
61. Çocuğumu herhangi bir başarısından ziyade kişisel özelliklerinden dolayı severim.	457	4.61	.75
62. Çocuğum çevresinden istenmeyen davranışlar gördüğünde ona karşı destekleyici yaklaşırım.	457	4.58	.72
63. Çocuğumun akademik başarısı kadar sosyal ve duygusal becerilerinin gelişimine de önem veririm.	457	4.73	.56

64. Aile içinde güven duygusunu besleyen iletişim sağlıyorum.	452	4.60	.73
65. Çocuğumun isteklerine karşı duyarlı davranırım.	457	4.56	.71
66. Çocuğumun başkaları ile olan çatışmalarını yapıcı yollardan çözmesini teşvik ederim.	457	4.63	.64
67. Çocuğuma karşı öfkemi kontrol ederim.	457	4.00	.89
68. Çocuğumla iletişimde yapıcı bir dil kullanırım.	457	4.30	.82
69. Gerektiği durumlarda çocuğumdan özür dilerim.	457	4.62	.65
70. Çocuğuma karşı emir cümleleri yerine rica cümleleri kullanırım.	456	4.23	.82
71. Çocuğumun uygun davranışlarını takdir ederim.	457	4.70	.63
72. Çocuğumu başarılarından dolayı tebrik ederim.	457	4.77	.51
73. Aile içi kuralların belirlenmesi sürecine çocuğumu dahil ederim.	457	4.35	.95
74. Çocuğuma sohbet edebileceği gerekli zamanı ayırırım.	457	4.38	.83
Toplam	457	4.50	.51

Tablo 15’de *İlişki Becerileri* boyutundaki YGM’lerin ebeveynlerde bulunma durumları görülmektedir. Tablo incelendiğinde, en düşük ortalamanın \bar{x} = 4.00, en yüksek puanın \bar{x} = 4.77, toplam yeterlik ortalama puanının \bar{x} =4.50 ve ss =.58 olduğu görülmektedir. Bu değerler sorumlu karar verme boyutunda iki madde hariç ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin “Çok yeterli” (5) kategorisinde yer aldığını ve bu yeterliklerin ebeveynlerde benzer olduğunu göstermektedir. “Çocuğumu kardeşleriyle, akranlarıyla vb. kıyaslamaktan kaçınırım” ve “Çocuğuma karşı öfkemi kontrol ederim” maddesi ise *Oldukça Yeterli* (4) kategorisindedir.

Sonuç olarak, ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin ebeveynlerde bulunma durumları belirlenmiştir. SDÖ boyutlarına göre ortalamalar tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin boyutlara göre ebeveynlerde bulunma ortalamaları

Öz Farkındalık	Öz Yönetim	Sosyal Farkındalık	Sorumlu Karar Verme	İlişki Becerileri	Toplam
\bar{x} = 4.51	\bar{x} = 4.48	\bar{x} = 4.46	\bar{x} = 4.46	\bar{x} =4.50	\bar{x} = 4.48
s.s.= 39	s.s.= .41	s.s.= .53	s.s.= .58	s.s.= .52	s.s.= .43

Tablo 16’da ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin boyutlara göre ebeveynlerde bulunma ortalamaları ve standart sapmaları görülmektedir. Ortalamalar sırasıyla öz farkındalık = 4.51, öz yönetim = 4.48, sosyal farkındalık= 4.47, sorumlu karar verme = 4.46, ilişki becerileri = 4.50 ve toplam SDÖ ortalama 4.48 şeklindedir. Elde edilen ortalamalar, ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterliklerinin “çok yeterli” ya da “oldukça yeterli” düzeyde olduğunu belirtmektedir.

Sayfa | 2021

Çeşitli değişkenler açısından ebeveyn yeterlikleri

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü alt amacında, “Ebeveynlerinin çocuklarına yönelik SDÖ yeterlikleri yaş açısından farklılaşmakta mıdır ve eğitim düzeyi ile aralarında bir ilişki bulunmakta mıdır? soruları sorulmuştur. Bu sorulara cevap aramak için betimsel istatistikler, One-way ANOVA ve Pearson korelasyon yapılarak değişkenler arasındaki durumlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Yaş değişkenine göre ebeveynlerin yeterlikleri

Araştırmanın 3. alt amacı doğrultusunda ilk olarak Yaş değişkenine göre ebeveynlerin yeterlikleri incelenmiştir. Çocukların SDÖ becerileri için ebeveyn yeterliklerinin farklı yaş gruplarında nasıl olduğunu karşılaştırmak amacıyla yapılan One-Way ANOVA sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik sdö yeterliklerinin yaş değişkenlerine göre karşılaştırılmasına ilişkin analiz sonuçları

Yaş aralığı	n	\bar{x}	s.s.	F	p	Anlamli Fark
31-40	114	4.54	.37	10.041	0.00	31-40 ve 51 üstü
41-50	287	4.51	.44			41-50 ve 51 üstü
51 ve üstü	56	4.25	.36			
Toplam	457	4.49	.42			

Tablo 17’ye göre ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterlik puan ortalamaları; 31-40 yaş aralığındaki ebeveynlerde \bar{x} =4.54, 41-50 aralığındaki ebeveynlerde \bar{x} =4.51, 51 ve üstü yaş aralığındaki ebeveynlerde \bar{x} =4.25’dir. Bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan One Way ANOVA sonuçlarına göre (F=10.041; p<0.05) yaş kategorileri aralarındaki farkın anlamlı olduğu gözlenmektedir. Buna göre 31-40 ve 51 üstü, 41-50 ve 51 üstü yaş kategorileri aralarında anlamlı farklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar; ebeveynlerde yaş ilerledikçe çocuklarına karşı olan SDÖ yeterlik gösterge ortalamalarının azaldığı anlamını taşımaktadır.

Eğitim durumlarına göre ebeveynlerin yeterlikleri

Araştırmanın 3. alt amacı doğrultusunda ikinci olarak *Eğitim Durumu* değişkenine göre ebeveynlerin yeterlikleri incelenmiştir. Çocukların SDÖ becerileri için ebeveyn yeterliklerinin eğitim düzeyleriyle nasıl ilişkili olduğunu belirlemek amacıyla yapılan pearson korelasyon analiz sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18.

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik sdö yeterliklerinin eğitim durumu değişkenlerine göre pearson korelasyon analiz sonuçları

		SDÖ Ortalama	Eğitim Düzeyi
SDÖ ORTALAMA	Pearson Korelasyon	1	.068
	Sig.		.145
	N	457	457

Tablo 18’de ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile SDÖ yeterlik gösterge ortalamaları arasındaki ilişki düzeyi verilmiştir. Tablo değerleri incelendiğinde, pearson korelasyon katsayısının .068 ve anlamlılık değerinin .145 olduğu görülmektedir. Bu değerler ebeveyn eğitim durumu ile çocuklarına yönelik SDÖ yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Sonuç ve Tartışma

Çocuklar sosyal ve duygusal becerilerin, bilginin ve yeteneklerinin temellerini bebeklik döneminden başlayarak aile üyeleri ve çevreleriyle yaşadıkları deneyimler yoluyla oluştururlar (Cooper vd., 2009; Morris vd., 2017). Sosyal ve duygusal öğrenme, bireylerin sağlıklı bireysel ve diğer kişilerle olan ilişkisel durumlarını destekleyen öz farkındalık, öz yönetim, sosyal farkındalık, sorumlu karar verme ve ilişki becerilerini edindiği ve uyguladığı süreçtir (Payton vd., 2008).

Bu araştırmada çocukların sosyal ve duygusal öğrenme becerilerini geliştirmeye dönük ebeveyn yeterlikleri belirlenmiştir. Yeterlik belirleme aşamasında CASEL’in (2020) temel yeterlik çerçevesinde bulunan bileşenler referans alınmıştır. CASEL’in (2020) SDÖ bileşenleri yeterlikler için boyut olarak kabul edilmiş ve belirlenen ebeveyn yeterlik göstergeleri bu beş temel yeterliliğin altında oluşturulmuştur.

Bu araştırmada elde edilen ilk sonuç geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmış 74 göstergeden oluşan *SDÖ Ebeveyn Yeterlik Göstergeleridir*. SDÖ Ebeveyn Yeterlikleri öz farkındalık yeterlik alanında 14, öz yönetim yeterlik alanında 22, sosyal farkındalık yeterlik alanında 10, sorumlu karar verme yeterlik alanında 12, ilişki becerileri yeterlik alanında 16 yeterlik göstergesinden oluşmaktadır. Yeterlik belirleme süreci konuyla ilgili uzmanlardan bilimsel yöntemlerle elde edilen görüşlerle yapılandırılmaktadır (Alan, 2019; Avrupa Komisyonu, 2013; Biçer, 2021; Erişen, 2021; MEB, 2017). Belirlenen ebeveyn yeterliklerinin, ortaokul ve lise dönemindeki öğrencilerin SDÖ becerilerinin gelişiminde etkili olduğu uzman görüşlerine göre ortaya konulmuştur.

Farklı bakış açılarıyla hazırlanmış birçok ulusal ve uluslararası yeterlik çerçeveleri bulunmaktadır (Alan, 2019; Avrupa Komisyonu, 2013; Karslı ve Güven, 2011; Lang ve Evans, 2006, MEB, 2017; Şişman, 2009). Bu yeterlik çerçeveleri arasından bilgi, beceri, tutum ve değerleri ele alan çerçeveler olduğu gibi (Avrupa Komisyonu, 2013; MEB, 2017) performans göstergelerini belirten yeterliklerde bulunmaktadır (Danielson, 1996; Lang ve Evans, 2006).

Bu çalışma kapsamında hazırlanmış olan yeterlik göstergeleri ebeveynlerin bilgi, beceri, tutum ve değerlerini yansıtmaktadır. Ayrıca farklılık olarak *ölçülebilir ve gözlenebilir* yeterlik gösterge maddelerinden oluşmaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarına yönelik SDÖ yeterlikleri somut ve gözlenebilir bir şekilde alan yazına kazandırılmıştır.

Sayfa | 2023

SDÖ'nün bireyler üzerinde birçok olumlu çıktısı bulunmaktadır. Bu çıktılar eğitimsel bağlam, psikolojik bağlam, benlik, sosyal ve iş yaşamı bağlamları ve olumlu sağlık etkileri başlıklarında toplanabilir (Kılıç ve Çeliköz, 2023). Bu çıktılar, topluluk, aile, okul ve sınıf ortamlarında geliştirildiği kabul edilmektedir (CASEL, 2020). Ebeveynlerin çocuk gelişimi ve olumlu ebeveynlik uygulamaları hakkındaki bilgisi ne kadar fazlaysa, çocuklarının sosyal ve duygusal yeterliliklerini desteklemek için de bilgileri bir o kadar fazla olmaktadır (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (Ulusal Bilim, Mühendislik ve Tıp Akademileri), 2016). Ayrıca anne babaların tutumlarının; çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimi üzerinde etkili olduğu (Toktamış, 2008), kabul edici ve destekleyici tutumların da sosyal ve duygusal becerileri olumlu etkilediği (Yükçü vd., 2021) belirtilmektedir. Özellikle destekleyici anne baba tutumlarında ergenlerin çevresindeki insanlara karşı daha olumlu tutumlar geliştirdiği ifade edilmektedir (Yavuzer, 2001). Bu nedenlerle belirlenen ebeveyn SDÖ yeterlik göstergelerinin anne baba tutumlarını olumlu anlamda (destekleyici, kabul edici) etkileyeceği ve bu durumun çocuklarda SDÖ becerilerini geliştireceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerle ilgili önemli bir etmen çocuklarıyla olan ilişki becerileridir. Anne ve babanın birbirleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkisi, çocukların bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir sistemdir. Yapılan araştırmalarda bu önemli etmenin, yani anne baba çocuk ilişkisinin öneminin farkında olan ebeveynlerde buna uygun davranış sergiledikleri gösterilmiştir (Bornstein, 2015; Grusec ve Danyliuk, 2014). Alan yazında ebeveynlerin ergen çocuklarıyla olan ilişkilerinin niteliği arttıkça çocukların akran ilişkilerinin arttığı (Çeçen, 2008; Demir, vd., 2005; Günaydın ve Yöndem, 2007; Helsen, vd., 2000; Tozkoparan, 2014; Young, vd., 2005) ve akran ilişkilerinin de SDÖ becerileri ile ilişkili olduğu (Brackett ve Rivers, 2014; Elias, 2004; La Greca ve Lopez, 1998; Yeager, 2017) belirtilmektedir. Araştırmada belirlenen yeterlikler anne baba ve çocuk ilişkisi bağlamındadır. Alan yazında akran ilişkileri ile sosyal ve duygusal öğrenmenin ilişkili olduğu (Brackett ve Rivers, 2014; Elias, 2004; La Greca ve Lopez, 1998; Yeager, 2017) da belirtildiği için, bu durumun doğal sonucu olarak nitelikli ebeveyn çocuk ilişkisinin çocuklarda sosyal ve duygusal öğrenmeyi de olumlu etkilediği söylenebilmektedir (Yükçü vd., 2021).

Bu nedenlerle araştırmada belirlenen SDÖ ebeveyn yeterlik göstergelerinin; ebeveynlerin 1) olumlu ebeveynlik uygulamalarını geliştireceği, 2) destekleyici ve kabul edici tutumlarını geliştireceği, 3) çocuklarıyla olan iletişimindeki niteliklerini arttırabileceği düşünülmektedir. Bu durumların ise çocukların SDÖ becerilerini geliştirmelerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç, çocuklarının SDÖ becerileri açısından ebeveynlerin mevcut yeterliklerini belirlemeye dönüktür. Elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin yeterlikleri hem her bir 5 alt boyut açısından, hem de toplam yeterlik açısından "*tamamen yeterli*" denilebilecek düzeydedir. Buna sonuca göre ebeveynler çocuklarının SDÖ becerilerini gelişimi açısından önemli ölçüde bilinçli ve donanımlıdır. Alan yazında yüksek ebeveyn yetkinliğine sahip ebeveynlerin daha olumlu ebeveynlik becerilerine sahip oldukları belirtilmektedir (Büyüktaşkapu, 2012; Coleman ve

Karraker, 1998; Murdock, 2013). Araştırmancın bu sonucunu, çocuklarına karşı SDÖ yeterliklerine sahip olan bireylerin daha olumlu ebeveynlik becerisi sergileme ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir. SDÖ ebeveyn yeterliklerinin yüksek denilebilecek düzeyde çıkması kültürel normlarla ilişkili olarak tahmin edilmektedir. Daha bireyseli kültürlerde (örneğin ABD), ebeveynler çocuklarına özellikle kendilerine daha fazla önem veren bağımsızlık ve eşitsizlik değerini öğretirken, daha toplulukçu kültürlerdeki ebeveynlerin, çocuklarını başkalarıyla uyum sağlama ve sosyal hiyerarşide daha yüksek olanlara saygılı olma düşüncesiyle yetiştirmeleri daha muhtemeldir (Guilamo-Ramos vd., 2007). Hofstede (2001), bireycilik indeksinde Türkiye'yi düşük bir bireycilik seviyesi ile sınıflandırmıştır. Çeşitli araştırmalarda da Türkiye'de toplulukçuluğun güçlü olduğu bulgulanmıştır (Oishi vd., 1999). Bu nedenlerle halen toplulukçuluk değerlerine önem verdiği düşünölen Türkiye'deki ebeveynlerin, çocuklarını başkalarına saygılı olma, uyum sağlama, ilişkisel becerilere önem verme gibi değerlerle yetiştirdiği tahmin edilmektedir. Bu değerler SDÖ becerileri ile örtüştüğü için, ebeveyn SDÖ yeterliklerinin yüksek olma düzeyini etkilediği tahmin edilmektedir. Ayrıca araştırmada ebeveynlerin kendilerine yönelik algıları üzerinden bir ölçüm yapıldığı için, bu durumun da ebeveynlerde SDÖ yeterliklerinin yüksek olma ihtimalini etkilediği tahmin edilmektedir.

Ergenlik dönemi denilebilecek yaşlardaki SDÖ becerilerinin düşük seviyede olma durumları için (ASPEN, 2018; Erkmán vd., 2019; OECD, 2021) kuşkusuz ebeveynlere de pay düşmektedir. Ancak araştırma örneklemindeki ebeveyn yeterliklerinin yüksek çıkması öğrencilerdeki SDÖ becerilerinin gelişiminin okul, öğretmen ve sosyal çevresinin olumsuzluklara işaret etmektedir. Bu araştırma sonucuna göre öğrencilerin ebeveynlerinden kaynaklı bir olumsuzluk olmadığında muhtemel SDÖ beceri düzeylerinin düşük çıkmasının altında yatan nedenin öğretmen (Kılıç ve Bavlı, 2021) ve okulların bu konudaki "niteliksizliği" ve öğrencinin sosyal çevresinin uygunsuzluğundan kaynaklanabileceği tahmin edilmektedir.

Araştırmada ulaşılan son sonuç çocuklarının SDÖ becerileri açısından ebeveynlerin mevcut yeterliklerinin yaş değişkenine göre farklılaşma durumunu ve eğitim düzeyi ile ilişkisini belirlemeye dönüktür. Yaş değişkenine göre ulaşılan sonuç ebeveynlerin yeterlik düzeylerinin yaşlarına göre farklılaştığı yönündedir. Ebeveynlerin yaşları ilerledikçe çocuklarına karşı SDÖ becerisi açısından yeterlikleri azalmaktadır. Bu durumun nedeni olarak daha erken yaşta anne babaların çocukların duygularına ve sosyal gelişimlerine daha fazla önem verdiği şeklinde tahmin edilebilir. Bu önemle ilgili önemli bir etmenin iletişim teknolojilerindeki gelişmeyle ilgili olduğu söylenebilir. Yaşı genç olan anne ve babalar teknoloji kullanımına daha olumlu bakmaktadır (Çetin ve Özgiden, 2013; Oğuz ve Kutluca, 2020). Ayrıca Çetin ve Özgiden (2013)'e göre Y kuşağı *dijital yerliliğe* daha yakın olmakla birlikte çocukları olan Z kuşağı ile arasındaki uçurum daha az olmaktadır. Bu nedenlerle yaşı erken olan anne babaların teknolojiyi daha iyi kullanarak ebeveynlik uygulamaları ile ilgili bilinçlendikleri ve bu durumu çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimleri için de kullandıkları tahmin edilmektedir.

Araştırmada eğitim durumu ile ebeveyn yeterlikleri arasındaki ilişkiye dönük sonuç ise hangi eğitim düzeyinde olursa olsun ebeveynlerin çocuklarının SDÖ becerilerine yönelik yeterliklerinin değişmediği sonucudur. Alan yazında ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarıyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; düşük eğitim seviyesindeki ebeveynlerin koruyucu ve otoriter tutumlara, yüksek eğitim seviyesindeki ebeveynlerin daha demokratik tutumlara sahip olduğuna yönelik sonuçlar gözlenmektedir (Altun, 2021; Canatan, 2020; Schaefer 1991; Topaktaş, 2015). Demiriz ve

Öğretir (2007)'de benzer şekilde anne eğitim seviyesi ilköğretim düzeyinde olan annelerin orta ve yüksek eğitime sahip olan annelere göre daha aşırı koruyucu tutum benimsedikleri ve sıkı disiplin tutumlarına sahip olduklarını belirtmiştir. Bu duruma göre düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin daha olumsuz ebeveynlik yaklaşımına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Alan yazındaki bu çalışma sonuçları bu araştırma sonucu ile paralellik göstermemektedir. Buna göre SDÖ becerilerinin gelişiminde ebeveyn eğitim seviyesinin tartışmalı bir unsur olduğu söylenebilir. Bu durumun ilk nedeni, eğitim sistemlerinde insan yetiştirme modelinin daha çok bilişsel öğrenmelere odaklanmasıyla açıklanabilir. Ayrıca Türkiye'nin halen toplulukçuluk değerlerine önem verdiği düşünüldüğünde, kültürel olarak sahip olunan normların formal eğitim düzenine göre bireylere daha çok etki ettiği tahmin edilebilir. Sosyal ve duygusal becerilerin eğitim sistemleri içerisinde daha geri planda bırakılması (Erkman vd., 2019) ebeveynlerin de eğitim sürecinde bu konuda bilinç kazanamamasına neden olduğundan ve bu konuda daha çok bireysel öğrenme girişimlerinin etkisi olabileceği de söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şunlar önerilebilir;

1. Ortaokul ve lise dönemindeki çocuklarına yönelik olarak hazırlanan SDÖ ebeveyn yeterlikleri referans alınarak, ebeveynlerin bu hususta yeterliklerinin belirlendiği ve varsa eksikliklerin ortaya konulduğu çalışmalar önerilmektedir. Böylece çocukların sağlıklı gelişimine katkı getirileceği umulmaktadır.
2. Hazırlanan bu yeterlik formunun karma araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmalarda kullanılması önerilebilir. Böylece ortaya konulan yeterliklerin nitel araştırma yöntemi doğrultusunda derinlemesine incelenmesi sağlanabilir.
3. Ortaokul ve lise dönemindeki çocukların SDÖ beceri için ebeveyn yeterlikleri, günümüz çocuk yetiştirme yaklaşımı ile hazırlandığı için; zamanla bu konuda değişimin olacağı varsayımından hareketle ilerleyen zamanlarda hazırlanan bu yeterliklerin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir.
4. Çocuk ve ebeveynlerinin birlikte kapsama dâhil edildiği araştırmalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılabilecek olan bu araştırmalar sayesinde çocuk ve ebeveynler arasındaki ilişkisel durumlar tespit edilebilir. Bu nedenle ebeveyn ve çocuklarının birlikte ele alındığı araştırmaların yapılması önerilmektedir.
5. Ayrıca sosyal ve duygusal öğrenmenin bireylerde nasıl geliştirilmesi gerektiğine dair her zaman farklı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle araştırmacılara farklı değişkenlerle SDÖ arasında araştırma yapmaları bu çalışmanın bir diğer önerisidir.

Kaynakça

- Ağırkan, M. (2021). *Ergenlerde sosyal ve duygusal öğrenmenin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alan, B. (2019). *Genel Öğretmenlik Yeterliliklerinin Belirlenmesi Ve Yeterliliklere Dayalı Bir Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Programının Tasarlanması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.
- Altun, G. (2021). *Geç ergenlik döneminde ebeveyn tutumları ile yaşam doyumu ve öz şefkat arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- ASPEN Institute. (2018). *The brain basis for integrated social, emotional, and academic development: how emotions and social relationships drive learning*. www.aspeninstitute.org adresinden erişildi.
- Avrupa Komisyonu (European Commission). (2013). *Education and training. Supporting teacher competence development for better learning outcomes*. <http://ec.europa.eu/education/policy/school/teaching-professions> adresinden erişildi.
- Bayraktar, F. (2007). Olumlu ergen gelişiminde ebeveyn/akran ilişkilerinin önemi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 14(3)*, 157-166.
- Bıçer, D. (2021). *Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı Yeterliliklerinin Belirlenmesi ve Yeterliliklere Dayalı Bir Program Değerlendirmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Bilir, Ş., Dabanlı, D. (1981). *Ailede boşanma vakaları sonucu çocukların geliştirdikleri tepkiler ve etkisinin araştırılması*. B. Dikeçligil, A. Çiğdem, (Ed.) Aile yazıları 3 içinde (143-157). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Brackett, M. A., ve Rivers, S. E. (2014). Transforming students' lives with social and emotional learning. *International handbook of emotions in education, 368*.
- Bridges, M. et al. (2012). *Abriendo Puertas: Opening Doors to Opportunity—A National Evaluation of Second-generation Trainers*. Institute of Human Development.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.
- Bornstein, M. H. (2015). Children's parents. *Handbook of child psychology and developmental science: Ecological settings and processes, 4*, 55-132.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Büyüktaşkapu, S. (2012). Annelerin öz-yeterlilik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1)*, 18-30.
- Canatan, K. (2020). Geleneksel ve Modern Ailelerde Çocuk Yetiştirme Tutumları. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(16)*, 151-165.
- Coleman, P. K., ve Karraker, K. H. (1998). Self-Efficacy And Parenting Quality: Findings and Future Applications. *Developmental Review 18(1)*, 30-46
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) (2020). *CASEL's SEL Framework: What Are the Core Competence Areas and Where Are They Promoted?* <https://casel.org/casel-sel-framework-11-2020/> adresinden erişildi.
- Cooper, J.L., Masi, R. ve Vick, J. (2009), "Social-emotional development in early childhood: what every policymaker should know". National Center for Children in Poverty, Columbia University.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 1996-2030.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 1996-2030.

Araştırma Makalesi / Research Paper

Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(3)*, 415-431.

Çetin, M., ve Özgiden, H. (2013). Dijital kültür sürecinde dijital yerliler ve dijital göçmenlerin twitter kullanım davranışları üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 2(1)*, 172-189.

Erkan, Z., Gürçay, S., ve Çam, S. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(10)*, 64-75.

Erkman, F., Göl-Güven, M., Erten, B., Bilgin, G. G., Kabakçı, N., Pınar, M., & Mardin, N. ve Kırmacı, M. (2019). *Sosyal ve duygusal öğrenme becerileri: yeni sanayi devriminin eşliğinde iş ve yaşam yetkinliklerinin anahtarı*. TÜSİAD, İstanbul.

Elias, M. J. (2004). The connection between social-emotional learning and learning disabilities: *Implications for intervention. Learning Disability Quarterly, 27(1)*, 53-63.

Danielson, C. (1996). *Enhancing professional development: A framework for teaching*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development

Demir, N. Ö., Baran, A. G. ve Ulusoy, D. (2005). Türkiye’de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: *Ankara örnekleme. Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 32*, 83-108.

Demiriz, S., & Öğretir, A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Education Journal, 15(1)*, 105-122.

Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., ve Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students’ social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Dev., 82*, 405–432.

Erişen, Y. (2001). *Öğretmen yetiştirme programlarına ilişkin kalite standartlarının belirlenmesi ve fakültelerin standartlara uygunluğunun değerlendirilmesi*. (Yayınlammamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi.

Helsen, M., Vollebergh, W. ve Meeus, W. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 29(3)*, 319-335.

Hofstede, G. (2001). *Culture’s consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations* (2.baskı). Thousand Oaks, CA: Sage.

George, D. ve Mallery, M. (2001). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference 10.0 update*. (3. Baskı). Allyn and Bacon

Göl-Güven, M. (Ed.). (2021). *Çocuklukta Sosyal ve Duygusal Öğrenme*. Yeni İnsan Yayınevi.

Grusec, J. E., ve Danyliuk, T. (2014). Parents’ attitudes and beliefs: their impact on children’s development. *Encyclopedia of Early Child Development*.

Guilamo-Ramos, V., Dittus, P., Jaccard, J., Johansson, M., Bouris, A., ve Acosta, N. (2007). Parenting practices among Dominican and Puerto Rican mothers. *Social Work, 52(1)*, 17-30.

Günaydın, B. ve Yöndem, Z. D. (2007). Ergenlerde akran bağlılığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 7(1)*, 129- 139.

Kabaca, T. ve Erdoğan, Y. (2007). Fen bilimleri, bilgisayar ve matematik eğitimi alanlarındaki tez çalışmalarının istatistiksel açıdan incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(22)*, 54–63.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Karslı, M. ve Güven, S. (2011). Öğretmen yetiştirme politikaları. S. Kilimci (Editör), *Türkiye’de öğretmen yetiştirme* içinde (s. 53-65). Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, C. ve Bavlı, B. (2021). Ortaöğretim Öğretmenleri Gözünden Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri: Fenomenolojik Bir Çalışma. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*,14(86): 605-628.
- Kılıç, C. ve Çeliköz, M. (2023). Sosyal ve Duygusal Öğrenmenin Kavramsal Çerçevesi Önemi ve Gerekliği. *XI. Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı*.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. New York: Routledge
- Koyuncu, B. (2022). *Nörobilim temelinde sosyal ve duygusal gelişim*. Ankara: Pegem Akademi.
- La Greca, A. M., & Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: linkages with peer relations and friendships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26(2), 83-94
- Lang, H. R. and Evans, D. N. (2006). *Models, strategies, and methods for effective teaching*. Boston. Pearson.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575.
- Leech, N. L., Barrett, K. C. ve Morgan, G. A. (2005). *SPSS for intermediate statistics: Use and interpretation*. (2. Baskı). Taylor & Francis.
- Mertler, C. A. & Vannatta, R. A. (2016). *Advanced and multivariate statistical methods: practical application and interpretation*. New York: Routledge.
- MEB. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. Ankara. <http://oygm.meb.gov.tr/www/ogretmenlikmeslegi-genel-yeterlikleri/icerik/486> adresinden erişildi.
- Morris, A.S., Criss, M.M., Silk, J.S. ve Houlberg, B.J. (2017). “*The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence*”, *Child Development Perspectives*, Vol.11 No. 4, pp. 233-238.
- Murdock, N. L. (2012). *Theories of counseling and psychotherapy: a case approach*. PearsonHigher Ed.Science 317(5841):1079–83
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2016). *Parenting Matters: Supporting Parents of Children Ages 0-8*.National Academic Press, Washington, DC, pp. 45-100.
- Payton J., Weissberg R. P., Durlak J. A., Dymnicki A. B., Taylor R. D., Schellinger K. B., Pachan M. (2008). *The positive impact of social and emotional learning for kindergarten to eighth-grade students: Findings from three scientific reviews*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.
- Socha, T. J. (2009). Family as agency of potential: Toward a positive ontology of applied family communication theory and research. *In Routledge handbook of applied communication research* (pp. 309-330). New York: Routledge
- Tabacnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.)*, Boston: Allyn and Bacon.
- Toktamış, A.(2008). Erinlik Dönemi Öğrencilerin Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). *Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Tozkoparan, S. (2014). *Öğrenci algısına göre aileden alınan sosyal destek, anne-baba tutumu ve akran ilişkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Türnüklü, A. (2004). Okullarda sosyal ve duygusal öğrenme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10(37), 136-152.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 1996-2030.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 1996-2030.
Araştırma Makalesi / Research Paper

- TÜSİAD (2019). *Sosyal ve Duygusal Öğrenme Becerileri: Yeni Sanayi Devriminin Eşiğinde İş ve Yaşam Yetkinliklerinin Anahtarı*. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10450-sosyal-veduygusalogrenme-becerileri> adresinden erişildi.
- Oishi, S., Diener, E., Lucas, R. E. ve Suh, E. (1999). Cross-national variations in predictors of global life satisfaction: A goal based approach. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 980–990.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2015). *Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills*. OECD Publishing: Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264226159-en>.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2017a). *PISA 2015 Results: Students' Well-Being. Vol. III*. PISA, OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2017b). *PISA 2015 Results (Volume V). Collaborative Problem Solving*. PISA, OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2021). *Social and emotional skills: Well-being, connectedness and success*. Paris: OECD Publishing.
- Oğuz, B.N. ve Kutluca, A.Y. (2020). Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynlerin teknoloji kullanımına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39 (2), 252-268. DOI: 10.7822/omuefd.727132
- Özabacı, N. (2006). Çocukların Sosyal Becerileri İle Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Journal Of Social Science*, 16, 163.
- Schaefer, E. S. (1991). Goals for parent and future-parent education: research on parental beliefs and behavior. *The Elementary School Journal*, 91(3), 239–247.
- Şişman, M. (2009). Teacher's Competencies: A modern discourse and the rhetoric. *Inonu University Journal of the Faculty of Education (INUJFE)*, 10 (3), 63-82.
- Tabacnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.)*, Boston: Allyn and Bacon.
- Toktamış, A. (2008). *Erinlik dönemi öğrencilerin ebeveyn tutumları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Topaktaş, B. (2015). *Adölesanlarda Algılanan Sosyal Desteğin Gelecek Beklentisi ve Ruhsal Belirti Düzeyleri ile İlişkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tıp Fakültesi. Samsun
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, (UNESCO) (2021). *Building Kinder Brains*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379190> adresinden erişildi.
- Weissberg, R.P., Durlak, J.A., Domitrovich, C.E., ve Gullotta, T.P. (2015). Social and emotional learning: Past, present, and future. J.A. Durlak, C.E. Domitrovich, R.P. Weissberg, ve T.P. Gullotta (Ed.) *Handbook of social and emotional learning: Research and practice* içinde (s. 3-19). New York, NY: Guilford Press.
- Yavuzer, H. (2001). *Ana Baba Okulu*. Remzi Kitapevi: İstanbul.
- Yeager, D. S. (2017). Social and emotional learning programs for adolescents. *Future of Children*, 27(1), 73–94.
- Yılmaz, F. (2014). *Ortaokul 6.7.8. sınıf öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yılmaz, Y. (2007). Anne baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısı ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Young, J. F., Berenson, K., Cohen, P. ve Garcia, J. (2005). The role of parent and peer support in predicting adolescent depression: *A longitudinal community study. Journal of Research on Adolescence, 15(4)*, 407– 423.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.
- Yükçü, Ş.B., İzoğlu Tok, A.İ., Güngör, İ., Uslu, A.E.İ, Taştekin, E., & Demircioğlu, H. (2021). Ön ergenlik döneminde sosyal duygusal öğrenme becerileri, akran algıları ve ebeveyn tutum algılarının incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi, 8(53)*, 431-451.
- Zins, J. E. ve Elias, M. J. (2004). Social and emotional learning. J. E. Zins, R. P. Weissberg, M. C. Wang ve H. J. Walberg (Ed.), *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say?* içinde (s. 1-14). New York: Teachers College Press.